

2026-02

pÿ — Å Å $\frac{1}{4}^2$ ¿ » ® Ä · Â • » » ¬ ´ ± Â Ã Ä 1 Â
pÿ ± À ¿ Ã Ä ¿ » - Â š • ‘ : ” 1 ¿ 10 · Ä 10 ®
pÿ À Á ¿ µ Ä ¿ $^1 \frac{1}{4} \pm$ Ã $^-$ ± , Å » ¿ À ¿ $^-$ · Ã · $^0 \pm$

pÿ “ µ É Á 3 ¿ Í » ± Â , ~ µ ¿ Æ ¬ $\frac{1}{2}$ · Â

pÿ œ µ Ä ± Ä Ä Å Ç 10 Ì Á Ì 3 Á ± $\frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm$ ” · $\frac{1}{4}$ Ì Ã $^1 \pm$ Â ” 1 ¿ $^-$ · Ä · Â , £ Ç ¿ » ® Ÿ 10 ¿ $\frac{1}{2}$ ¿ $\frac{1}{4}^{10}$ Î $\frac{1}{2}$ • Ä 1 Ã
pÿ ” 1 ¿ $^-$ · Ä · Â , ± $\frac{1}{2}$ µ À 1 Ã Ä ® $\frac{1}{4}^1$ ¿ • µ ¬ À ¿ » 1 Â ¬ Æ ¿ Å

<http://hdl.handle.net/11728/13499>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**«Η συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ:
Διοικητική προετοιμασία, υλοποίηση και
προκλήσεις»**

Ονοματεπώνυμο φοιτητή : Θεοφάνης Γεωργούλας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βικτωρία Πιστικού

Φεβρουάριος 2026

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**«Η συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ:
Διοικητική προετοιμασία, υλοποίηση και
προκλήσεις»**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Δημόσια Διοίκηση στο
Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

Ονοματεπώνυμο φοιτητή : Θεοφάνης Γεωργούλας

Συντονιστική επιτροπή:

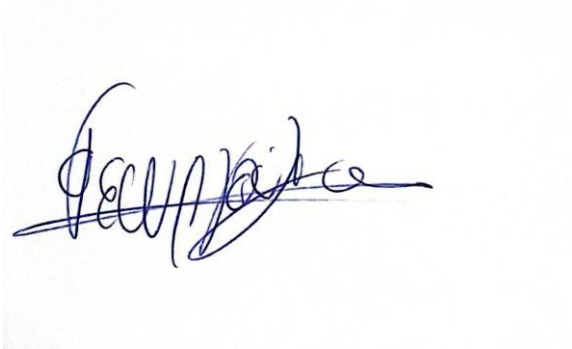
Φεβρουάριος 2026

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Θεοφάνης Γεωργούλας, 2026

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Theodoros', is written over a horizontal line. The signature is stylized with loops and flourishes.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	1
Ακρωνύμια.....	2
Εισαγωγή	3-4
1. Θεωρητικό πλαίσιο ΚΕΠΠΑ	5
1.1. Ορισμός	5
1.2. Ιστορική εξέλιξη.....	5-7
1.3. Μηχανισμοί λήψης απόφασης	7-12
2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση	12-14
3. Μεθοδολογία έρευνας	14-18
4. Ευρωπαϊκή διάσταση της ΚΕΠΠΑ.....	18
4.1. Περιπτώσεις επιχειρήσεων	18-19
4.2. Διαλειτουργικότητα μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ.....	19-21
4.3. Στρατηγική αυτονομία της ΕΕ	21-22
5. Η περίπτωση της Ελλάδας	22
5.1. Ο ρόλος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας	22-23
5.2. Στρατηγικές προτεραιότητες.....	23-24
5.3. Ελληνικό διοικητικό πλαίσιο	25-26
5.4. Περιπτώσεις συμμετοχής	26-27
6. Διοικητική προετοιμασία	27-28
6.1. Χρηματοδότηση	28-30
6.2. Προσωπικό και εκπαίδευση	30-31
6.3. Συντονισμός φορέων.....	31-32
7. Προκλήσεις και εμπόδια.....	32-33
7.1. Επιχειρησιακά προβλήματα	33-34

7.2. Γεωπολιτικά εμπόδια	35-36
7.3. Διοικητικές κωλυσιεργίες	36-38
7.4. Προτάσεις διοικητικών μεταρρυθμίσεων	38-39
Συμπεράσματα.....	40-41
Βιβλιογραφία	42-47

Ο Θεοφάνης Γεωργούλας, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ: Διοικητική προετοιμασία, υλοποίηση και προκλήσεις», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Περίληψη

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) αποτελεί βασικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαχείριση διεθνών κρίσεων, την προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας και την ενίσχυση του κράτους δικαίου σε τρίτες χώρες. Η Ελλάδα, ως κράτος-μέλος με στρατηγική γεωπολιτική θέση στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια, συμμετέχει ενεργά στις αποστολές ΚΕΠΠΑ, παρέχοντας ανθρώπινο δυναμικό, υλικό και διοικητική υποστήριξη. Η αποτελεσματικότητα αυτής της συμμετοχής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εθνική διοικητική προετοιμασία, την ορθολογική κατανομή πόρων, την εκπαίδευση στελεχών και τον συντονισμό μεταξύ υπουργείων και δημόσιων φορέων.

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζει τη συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ υπό το πρίσμα τριών βασικών αξόνων: α) της διοικητικής προετοιμασίας, β) της υλοποίησης των αποστολών και γ) των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ελληνική δημόσια διοίκηση. Η έρευνα αναδεικνύει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, τη διακλαδική και διυπουργική συνεργασία, την εκπαίδευση και αξιολόγηση του προσωπικού, καθώς και τα προβλήματα που σχετίζονται με την κατανομή πόρων, τη γραφειοκρατία και την προσαρμογή σε απαιτήσεις ευρωπαϊκής κλίμακας.

Μέσα από ανάλυση εθνικών και ευρωπαϊκών θεσμικών πλαισίων, επιλεγμένων αποστολών και βιβλιογραφικής τεκμηρίωσης, η διατριβή καταλήγει σε τεκμηριωμένες προτάσεις πολιτικής. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η δημιουργία μόνιμου μηχανισμού διυπουργικού συντονισμού, η ανάπτυξη εξειδικευμένης εκπαίδευσης στελεχών, η εκπόνηση εθνικής στρατηγικής συμμετοχής στις αποστολές, η βελτίωση των μηχανισμών αξιολόγησης και λογοδοσίας και η ενίσχυση της πολυεπίπεδης ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στον τομέα της ασφάλειας. Οι προτάσεις αυτές στοχεύουν στην ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας της χώρας και στη βελτίωση της ελληνικής συμβολής στην αποτελεσματική εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ, ενισχύοντας παράλληλα τη συνοχή της ευρωπαϊκής εξωτερικής δράσης.

Η διατριβή συνεισφέρει στη θεωρητική συζήτηση για τη σχέση δημόσιας διοίκησης και εξωτερικής πολιτικής και παρέχει πρακτικές κατευθύνσεις για την ενίσχυση της ελληνικής συμμετοχής στις ευρωπαϊκές αποστολές ασφάλειας.

Ακρωνύμια

Ελληνόγλωσσα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠΣ: Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία

ΕΥΕΔ: Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας

ΚΥΣΕΑ: Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας

Ξενόγλωσσα

EDF: European Defence Fund

EEAS: European External Action Service

EUFOR: European Union Force

EUGS: European Union Global Strategy

EUNAVFOR: European Union's Naval Force

PESCO: Permanent Structured Cooperation

SAFE: Security Action for Europe

Εισαγωγή

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) συνιστά έναν από τους πλέον σύνθετους και πολιτικά ευαίσθητους τομείς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, καθώς συνδέεται άμεσα με ζητήματα εθνικής κυριαρχίας, ασφάλειας και διεθνούς στρατηγικής των κρατών-μελών. Παρά τις θεσμικές δυσκολίες και τους περιορισμούς που απορρέουν από τον διακυβερνητικό της χαρακτήρα, η ΚΕΠΠΑ έχει εξελιχθεί σταδιακά σε βασικό μηχανισμό εξωτερικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως μέσω των αποστολών και επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων (Bickerton, Irondelle, & Menon, 2011).

Η ενίσχυση της επιχειρησιακής διάστασης της ΚΕΠΠΑ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας κατέστησε τις πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές της ΕΕ κεντρικό εργαλείο άσκησης ήπιας και συνδυαστικής ισχύος, εστιάζοντας όχι μόνο στη στρατιωτική ασφάλεια, αλλά και στη διοικητική ικανότητα, στο κράτος δικαίου και στη θεσμική οικοδόμηση σε τρίτες χώρες (EEAS, 2016). Στο πλαίσιο αυτό, η επιτυχία των αποστολών ΚΕΠΠΑ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εθνική διοικητική ετοιμότητα των κρατών-μελών, καθώς αυτά παραμένουν οι βασικοί πάροχοι ανθρώπινου δυναμικού, πόρων και τεχνογνωσίας.

Η Ελλάδα, ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία, έχει αναπτύξει διαχρονικά ενεργή παρουσία στις αποστολές της ΚΕΠΠΑ, τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Η συμμετοχή αυτή δεν περιορίζεται στη φυσική παρουσία προσωπικού στις αποστολές, αλλά προϋποθέτει ένα σύνθετο πλέγμα διοικητικών διαδικασιών, θεσμικού συντονισμού και πολιτικών αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο (Σταυρίδης & Ιωακειμίδης, 2013). Υπό το πρίσμα της Δημόσιας Διοίκησης, η ελληνική συμβολή στην ΚΕΠΠΑ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, όπου εθνικοί και ευρωπαϊκοί θεσμοί αλληλεπιδρούν διαρκώς.

Η διοικητική προετοιμασία για τη συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ περιλαμβάνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, τη διακλαδική συνεργασία μεταξύ υπουργείων (κυρίως Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας αλλά και Οικονομίας), την επιλογή και εκπαίδευση προσωπικού, καθώς και την εξασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών και υλικοτεχνικών πόρων. Η αποτελεσματικότητα αυτών των διαδικασιών επηρεάζεται άμεσα από τη δομή και τις δυνατότητες της εθνικής

δημόσιας διοίκησης, αλλά και από χρόνιες παθολογίες, όπως η γραφειοκρατία, ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων και ο περιορισμένος στρατηγικός σχεδιασμός (Pollitt & Bouckaert, 2017).

Η υλοποίηση των αποστολών ΚΕΠΠΑ από ελληνικής πλευράς αναδεικνύει τόσο τις δυνατότητες όσο και τις αδυναμίες της διοικητικής μηχανής. Από τη μία πλευρά, η Ελλάδα διαθέτει εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και εμπειρία από διεθνείς αποστολές, ιδιαίτερα σε περιοχές ενδιαφέροντος για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Από την άλλη πλευρά, παρατηρούνται προκλήσεις που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα της συμμετοχής, την επαρκή θεσμική μνήμη και την προσαρμογή στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις των ευρωπαϊκών αποστολών.

Ιδιαίτερη σημασία για τη δημόσια διοίκηση αποκτούν οι προκλήσεις που ανακύπτουν από τη μετάβαση της ΚΕΠΠΑ σε ένα πιο φιλόδοξο και ολοκληρωμένο πλαίσιο ασφάλειας, όπως αποτυπώνεται στη Στρατηγική Πυξίδα της ΕΕ. Η αυξημένη ανάγκη για ταχεία ανάπτυξη αποστολών, αποτελεσματικό συντονισμό και αξιολόγηση αποτελεσμάτων εντείνει τις πιέσεις στις εθνικές διοικητικές δομές, καθιστώντας αναγκαία την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και της στρατηγικής κουλτούρας (European Union, 2022).

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή αποσκοπεί στη συστηματική ανάλυση της συμβολής της Ελλάδας στις αποστολές της ΚΕΠΠΑ, εστιάζοντας στη διοικητική προετοιμασία, την πρακτική υλοποίηση και τις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική δημόσια διοίκηση. Μέσα από τη μελέτη του θεσμικού πλαισίου, των εθνικών διαδικασιών και επιλεγμένων παραδειγμάτων αποστολών, η έρευνα επιχειρεί να αναδείξει τον ρόλο της διοικητικής οργάνωσης ως κρίσιμου παράγοντα επιτυχίας της ευρωπαϊκής εξωτερικής δράσης.

Η ανάλυση αυτή φιλοδοξεί να συμβάλει τόσο στη θεωρητική συζήτηση για τη σχέση δημόσιας διοίκησης και εξωτερικής πολιτικής, όσο και στον πρακτικό προβληματισμό σχετικά με τη βελτίωση της ελληνικής συμμετοχής στις αποστολές ΚΕΠΠΑ. Τέλος, επιδιώκει να προσφέρει τεκμηριωμένες προτάσεις πολιτικής, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της διοικητικής μεταρρύθμισης και της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στον τομέα της ασφάλειας.

1. Θεωρητικό πλαίσιο ΚΕΠΠΑ

1.1. Ορισμός της ΚΕΠΠΑ

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας αποτελεί τον θεσμικό μηχανισμό διαμέσου του οποίου η ΕΕ σχηματίζει και εφαρμόζει την κοινή της πολιτική όσον αφορά σε θέματα εξωτερικών σχέσεων, ασφάλειας και διεθνούς συνεργασίας (European External Action Service, n.d.). Απώτερος σκοπός είναι η εμπέδωση της ειρήνης, του δημοκρατικού πολιτεύματος, της σταθερότητας στο διεθνές γίνεσθαι και η ασφάλεια των ιδίων των κρατών μελών. (European Union, 2024). Η ΚΕΠΠΑ στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ομοφωνία των κρατών-μελών στο Συμβούλιο και εμπεριέχει ποικίλες δράσεις όπως διπλωματικές πρωτοβουλίες, κυρώσεις, διαχείριση κρίσεων και επιχειρήσεις ασφαλείας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ (Smith, 2017).

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) αποτελεί θεμέλιο λίθο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνιστά το νομικό πλαίσιο μέσω του οποίου η ΕΕ αναπτύσσει στρατιωτικές και πολιτικές δυνατότητες διαχείρισης κρίσεων, με στόχο τη διατήρηση της ειρήνης, την αποτροπή συγκρούσεων και την ενίσχυση της παγκόσμιας ασφάλειας (European Union, 2016). Η ΚΠΑΑ εφαρμόζεται εκτός των συνόρων της ΕΕ και εξαρτάται από τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, χωρίς να αντικαθιστά και να υποβαθμίζει το ρόλο άλλων οργανισμών όπως το NATO (European External Action Service, 2023).

1.2. Ιστορική αναδρομή της ΚΕΠΠΑ

Πριν τη δημιουργία της ΚΕΠΠΑ η ΕΟΚ επιχείρησε να συντονίσει την εξωτερική της πολιτική μεταξύ των κρατών-μελών θεσπίζοντας το 1970 την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία, η οποία είχε διακυβερνητικό χαρακτήρα και αποσκοπούσε στον διαμοιρασμό πληροφοριών χωρίς δεσμεύσεις (Hill & Smith, 2011). Κατόπιν, με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992 καθιερώνεται επίσημα η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας ως δεύτερος πυλώνας της ΕΕ, όπου πλέον η διαδικασία λήψης αποφάσεων πραγματοποιείται με ομοφωνία και θεσπίζονται καινούρια εργαλεία όπως οι «κοινές δράσεις» και «κοινές θέσεις» (Balfour et al., 2015). Εν συνεχεία, με την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ το 1997 ισχυροποιήθηκαν οι θεσμοί και οι

επιχειρησιακές δυνατότητες της ΕΕ με την εισαγωγή του αξιώματος του Έπατου Εκπροσώπου προσδίδοντας συνοχή στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ (Howorth, 2014).

Παράλληλα, με την ένταξη των αποστολών Petersberg, υλοποιήθηκε η αφετηρία για την εκτέλεση ανθρωπιστικών, ειρηνευτικών και στρατιωτικών επιχειρήσεων (European Union, 2024). Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας του 2003 αποτέλεσε καθοριστικό βήμα για την ενίσχυση του διεθνούς ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Council, 2003). Στο πλαίσιο της αναβαθμισμένης αυτής στρατηγικής δημιουργήθηκαν η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (PSC), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (EDA) και οι μάχιμες μονάδες Battlegroups (Grevi et al., 2009). Ενώ, την ίδια περίοδο η ΕΕ προχώρησε στην εκτέλεση των πρώτων επιχειρησιακών αποστολών στα Βαλκάνια και την Αφρική, όπως το Κόσοβο και τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (Jones, 2007).

Επόμενη βαρυσήμαντη θεσμική τομή αποτέλεσε η Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, η οποία αναχάραξε το υφιστάμενο καθεστώς της ΚΕΠΠΑ αναιρώντας τη δομή των πυλώνων και ισχυροποιώντας τον ρόλο της ΕΕ ως διεθνούς παράγοντα (Devuyst, Y., 2016). Επιπλέον, η Συνθήκη πρόσθεσε η ρήτρα αμοιβαίας άμυνας όσο και τη ρήτρα αλληλεγγύης με αφορμή την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, ενώ την ίδια στιγμή ο Έπατος Εκπρόσωπος απέκτησε διπλή ιδιότητα ως Αντιπρόεδρος της Επιτροπής (Christiansen et al., 2016). Συνεπώς, η διπλωματική παρουσία της ΕΕ έγινε πιο εμφανής και έκδηλη στο ευρύτερο γεωπολιτικό γίγνεσθαι.

Τέλος, από το 2016 και μετά η ΕΕ έθεσε τα θεμέλια για την ενίσχυση της στρατηγικής της αυτονομίας παρουσιάζοντας την Παγκόσμια Στρατηγική της (EU Global Strategy), μέσω της οποίας δημιουργήθηκαν νέες προτεραιότητες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας όπως η διαχείριση των κρίσεων και η διεθνής παρουσία της ΕΕ (EEAS, 2016). Αξιοσημείωτο είναι ότι τόσο η κρίση της Κριμαίας το 2014 όσο και η έναρξη του Ρωσο-ουκρανικού πολέμου το 2022 λειτούργησαν ως καταλύτης στην εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ, η οποία επιβάλλονταν να αναδιαμορφωθεί και να ενισχυθεί με νέα εργαλεία (Blockmans & Cross, 2022). Γι' αυτό το λόγο, δημιουργήθηκε η PESCO, για όσα κράτη μέλη επιθυμούν να εμβαθύνουν την αμυντική συνεργασία και παράλληλα το νέο EDF εστιάζει στην χρηματοδότηση της έρευνας και της αμυντικής καινοτομίας, προάγοντας την αμυντική βιομηχανία και την

αυτονομία της ΕΕ στον τομέα της άμυνας (Fiott, D. ,2020). Συνοψίζοντας, παρατηρείται η μετατόπιση από παραδοσιακές ειρηνευτικές και ανθρωπιστικές αποστολές σε πιο γεωπολιτικές και στρατιωτικές λειτουργίες.

1.3. Μηχανισμοί λήψης απόφασης

Στο πλαίσιο της επιδίωξης στρατηγικής αυτονομίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει σειρά θεσμών και μηχανισμών που επιτρέπουν την κοινή αντιμετώπιση ζητημάτων άμυνας, ασφάλειας και διαχείρισης κρίσεων. Οι κυριότεροι από αυτούς περιλαμβάνουν τα εξής:

Α) Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Council of the EU)

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Council of the EU) αποτελεί έναν από τους βασικούς θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων της εξωτερικής πολιτικής, της πολιτικής ασφάλειας και της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Στο Συμβούλιο συμμετέχουν υπουργοί από τα κράτη μέλη, οι οποίοι διαφοροποιούνται ανάλογα με το θέμα που εξετάζεται όπως για παράδειγμα, υπουργοί Εξωτερικών όταν συζητούνται θέματα εξωτερικής πολιτικής ή ασφαλείας, και υπουργοί Άμυνας για στρατιωτικές αποστολές.

Κατ' επέκταση, το Συμβούλιο λειτουργεί ως βασικός νομοθετικός και συντονιστικός μηχανισμός, καθώς εγκρίνει πολιτικές και αποφάσεις που αφορούν την εφαρμογή των ευρωπαϊκών στρατηγικών, καθορίζει τη συμμετοχή των κρατών μελών σε αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ και εποπτεύει τη συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS). Επίσης, το Συμβούλιο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση συνοχής και προβλεψιμότητας στις ευρωπαϊκές πολιτικές, παρέχοντας το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα κράτη μέλη συντονίζουν τη συμμετοχή τους σε αποστολές ΚΕΠΠΑ, καθορίζοντας στόχους, κανόνες συμμετοχής, και διαδικασίες αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας.

Χάρη σε αυτές τις λειτουργίες, το Συμβούλιο συμβάλλει στην ενίσχυση της στρατηγικής ικανότητας της ΕΕ, στη διασφάλιση της λογοδοσίας και της αποτελεσματικής διαχείρισης ανθρωπίνων και υλικών πόρων, ενώ ταυτοχρόνως

δημιουργεί συνθήκες για τη διαρκή βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και των ευρωπαϊκών θεσμών (Council of the European Union, 2023).

B) PESCO (Permanent Structured Cooperation)

Η PESCO αποτελεί ένα βασικό εργαλείο ενίσχυσης της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της άμυνας και της στρατηγικής αυτονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για ένα εθελοντικό πλαίσιο μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, στο οποίο οι συμμετέχοντες δεσμεύονται να αναπτύσσουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να ενισχύουν την επιχειρησιακή τους ετοιμότητα και να βελτιώνουν τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων (Fiott, 2018). Η PESCO λειτουργεί ως μηχανισμός προώθησης της κοινής ανάπτυξης τεχνολογιών και εξοπλισμών, επιτρέποντας στα κράτη-μέλη να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας, να μειώσουν τη διάσπαση των πόρων και να ενισχύσουν τη συνολική αμυντική ικανότητα της ΕΕ.

Επιπρόσθετα, η PESCO συμβάλλει στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της Ένωσης, δημιουργώντας πλαίσια συνεργασίας που επιτρέπουν την ταχύτερη και πιο αποτελεσματική ανταπόκριση σε διεθνείς κρίσεις. Μέσω της συμμετοχής σε προγράμματα PESCO, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να συνδυάσουν την εθνική τους εμπειρία και τεχνογνωσία με τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, ενισχύοντας παράλληλα την πρόβλεψη και τον συντονισμό στις αποστολές ΚΕΠΠΑ.

Συνεπώς, η PESCO λειτουργεί ως καταλύτης για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας πιο συνεκτικής, τεχνολογικά προηγμένης και επιχειρησιακά ικανής Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.

Γ) Υπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας

Ο Υπατος Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας αποτελεί θεμελιώδη πυλώνα της εξωτερικής παρουσίας της Ένωσης και της εφαρμογής της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και

Πολιτικής Ασφάλειας. Η θέση αυτή συνδυάζει τον ρόλο του αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την ευθύνη για τον συντονισμό των εξωτερικών σχέσεων των κρατών-μελών, εξασφαλίζοντας συνοχή και ενιαία στρατηγική κατεύθυνση στην ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική (Council of the European Union, n.d.). Ο Υπατος Εκπρόσωπος είναι υπεύθυνος για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή κοινών στρατηγικών, την εκπροσώπηση της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς και διαπραγματεύσεις, καθώς και την εποπτεία των αποστολών ΚΕΠΠΑ.

Μέσω της συντονιστικής του δράσης, ο Υπατος Εκπρόσωπος διασφαλίζει την ενιαία προβολή της ΕΕ στον διεθνή χώρο, ενισχύοντας την πολιτική και επιχειρησιακή συνοχή των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών. Εκτός των άλλων, συνδράμει στην εναρμόνιση των δράσεων των κρατών-μελών με τους ευρωπαϊκούς στόχους, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των αποστολών ασφάλειας και κρίσεων. Η λειτουργία της θέσης αυτής είναι κρίσιμη για την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ, καθώς επιτρέπει την ταχεία ανταπόκριση σε διεθνείς προκλήσεις και τη βελτίωση της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας.

Κατά συνέπεια, ο Υπατος Εκπρόσωπος αποτελεί κεντρικό παράγοντα για την ενοποίηση και ενίσχυση της ευρωπαϊκής παρουσίας και δράσης σε παγκόσμιο επίπεδο, διασφαλίζοντας ότι οι αποφάσεις και οι πρωτοβουλίες της ΕΕ είναι συνεκτικές και στρατηγικά συντονισμένες.

Δ) Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS)

Η EEAS λειτουργεί ως διπλωματική υπηρεσία της Ένωσης και ιδρύθηκε το 2010 με τη Συνθήκη της Λισαβόνας όπου λειτουργεί υπό την ηγεσία του Υπατου Εκπροσώπου για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, ο οποίος ταυτόχρονα ασκεί και τον ρόλο του Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εναρμονίζοντας τις ενέργειες των κρατών-μελών στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας (Vanhoonacker & Pomorska, 2013). Η υπηρεσία συγκεντρώνει διάφορες δομές σε ένα ενιαίο διπλωματικό σώμα και υποστηρίζει την προβολή των ευρωπαϊκών αξιών και συμφερόντων παγκοσμίως μέσω δικτύου άνω των 140 αντιπροσωπειών (Smith, 2013), που λειτουργούν αντίστοιχα με τις εθνικές πρεσβείες.

Η EEAS έχει διττό χαρακτήρα: αφενός αποτελεί διπλωματική υπηρεσία που εκπροσωπεί την ΕΕ σε τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, και αφετέρου λειτουργεί ως συντονιστικός και υποστηρικτικός φορέας για τα κράτη μέλη στην εφαρμογή κοινών στρατηγικών και πολιτικών. Στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, η EEAS αναλαμβάνει τη διαχείριση πολιτικών, στρατιωτικών και ειρηνευτικών αποστολών, προωθεί τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών, και παρέχει αναλύσεις και αξιολογήσεις που ενισχύουν τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, η EEAS συνεισφέρει ενεργά στην αποτελεσματική συμμετοχή των κρατών μελών σε αποστολές ΚΕΠΠΑ, στην αξιοποίηση καλών πρακτικών, στην ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας, καθώς και στη βελτίωση της συνολικής διοικητικής ικανότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συμπερασματικά, η ύπαρξη ενός κεντρικού ευρωπαϊκού συντονιστικού μηχανισμού επιτρέπει την ταχύτερη και πιο ομογενοποιημένη ανταπόκριση σε διεθνείς κρίσεις, υπογραμμίζοντας τη σημασία της EEAS όχι μόνο ως διπλωματικής υπηρεσίας, αλλά και ως εργαλείου ενίσχυσης της στρατηγικής και διοικητικής συνοχής της ΕΕ (European External Action Service, 2023).

E) Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF)

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (European Defence Fund – EDF) αποτελεί έναν από τους βασικούς μηχανισμούς χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας και στρατηγικής αυτονομίας. Σκοπός του είναι η ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας στον τομέα της άμυνας, η ανάπτυξη κοινών αμυντικών δυνατοτήτων και η προώθηση της καινοτομίας στον αμυντικό τομέα. Το EDF χρηματοδοτεί διακρατικά έργα και υποστηρίζει την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία, παρέχοντας πόρους για την ανάπτυξη προηγμένων τεχνολογιών και στρατιωτικού υλικού, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα και την τεχνολογική αυτάρκεια της ΕΕ (Béraud-Sudreau & Pannier, 2021).

Την ίδια στιγμή, το ταμείο προωθεί την επιχειρησιακή ετοιμότητα των κρατών-μελών, διευκολύνοντας την κοινή ανάπτυξη και χρήση αμυντικών δυνατοτήτων, και ενισχύει την ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία σε ένα περιβάλλον αυξανόμενων διεθνών προκλήσεων. Μέσω του EDF, οι συμμετέχουσες χώρες

μπορούν να μειώσουν τη διάσπαση των πόρων, να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας και να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των επενδύσεων στον αμυντικό τομέα.

Τέλος, το Ταμείο ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, προωθώντας τη συμμετοχή ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων σε έργα ανάπτυξης τεχνολογιών αιχμής. Συνολικά, το EDF αποτελεί στρατηγικό εργαλείο για τη διασφάλιση της αμυντικής ικανότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ενίσχυση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, παρέχοντας παράλληλα υποδομές και τεχνογνωσία που μπορούν να αξιοποιηθούν και σε αποστολές ΚΕΠΠΑ.

ΣΤ) Μηχανισμός SAFE (Security Action for Europe)

Ο Μηχανισμός SAFE αποτελεί ένα καινοτόμο χρηματοδοτικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχεδιασμένο για να ενισχύσει τις αμυντικές και στρατηγικές δυνατότητες των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική συμμετοχή της ΕΕ σε διεθνείς αποστολές ασφάλειας και ειρήνευσης, όπως αυτές που εντάσσονται στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Μέσω του SAFE παρέχεται η δυνατότητα χρηματοδότησης κρίσιμων επενδύσεων σε υποδομές άμυνας, τεχνολογίες υψηλής στρατηγικής σημασίας, κοινές προμήθειες στρατιωτικού εξοπλισμού και προγράμματα εκπαίδευσης προσωπικού, με στόχο την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ και την αύξηση της αποτελεσματικότητας των αποστολών των κρατών μελών.

Ο μηχανισμός λειτουργεί συμπληρωματικά προς υπάρχοντα εργαλεία της ΕΕ, όπως τα κονδύλια για την ΚΕΠΠΑ και τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό για πολιτική και στρατιωτική συνεργασία, και επιτρέπει στα κράτη μέλη να υποβάλλουν προτάσεις για χρηματοδότηση συγκεκριμένων έργων ή αποστολών, οι οποίες αξιολογούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σύμφωνα με κριτήρια αποτελεσματικότητας, στρατηγικής σημασίας και διαφάνειας (European Commission, 2023). Η Ελλάδα έχει αξιοποιήσει τον μηχανισμό SAFE για να ενισχύσει την ικανότητά της να συμμετέχει σε ευρωπαϊκές αποστολές ΚΕΠΠΑ, υποβάλλοντας αιτήσεις για δάνεια χαμηλού επιτοκίου που καλύπτουν δαπάνες για αναβάθμιση εξοπλισμού, υποδομών και εκπαίδευση προσωπικού, με σκοπό τη βελτίωση της διοικητικής και επιχειρησιακής ικανότητας των ελληνικών δυνάμεων (Dnews, 2025).

Η χρηματοδότηση μέσω SAFE δεν περιορίζεται μόνο στην ενίσχυση των εθνικών δυνατοτήτων, αλλά συμβάλλει και στην ευρωπαϊκή στρατηγική συνοχή, διευκολύνοντας τον κοινό σχεδιασμό, την ανταλλαγή καλών πρακτικών και τη συνεργασία με άλλα κράτη μέλη σε αποστολές, ενώ παράλληλα προάγει τη λογοδοσία και την ορθολογική κατανομή πόρων σε επίπεδο ΕΕ. Με αυτόν τον τρόπο, ο μηχανισμός λειτουργεί ως κρίσιμο εργαλείο για την ενίσχυση της στρατηγικής ικανότητας της ΕΕ, την υποστήριξη της ελληνικής συμμετοχής σε διεθνείς αποστολές και την προαγωγή της σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρωπαϊκή ήπειρο και πέραν αυτής.

2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση

2.1 Εισαγωγή

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση εξετάζει το θεωρητικό και εμπειρικό υπόβαθρο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έμφαση στις αποστολές και επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και στη συμμετοχή των κρατών-μελών. Ειδικότερα, αναλύεται η συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ, εστιάζοντας στη διοικητική προετοιμασία, την υλοποίηση και τις προκλήσεις που ανακύπτουν. Η ανασκόπηση δομείται θεματικά και στοχεύει στην ανάδειξη των βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων, των θεσμικών μηχανισμών της ΕΕ και των ερευνητικών κενών που σχετίζονται με την ελληνική περίπτωση.

2.2 Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ

Η ΚΕΠΠΑ αποτελεί βασικό στοιχείο της εξωτερικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εδράζεται στη διακυβερνητική συνεργασία των κρατών-μελών (Hill & Smith, 2011). Από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ έως τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η ΚΕΠΠΑ εξελίχθηκε θεσμικά, χωρίς ωστόσο να απολέσει τον έντονα κρατοκεντρικό της χαρακτήρα (Keukeleire & Delreux, 2014).

Η σχετική βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η αποτελεσματικότητα της ΚΕΠΠΑ περιορίζεται από την απαίτηση ομοφωνίας και την απουσία ενιαίας στρατηγικής κουλτούρας (Howorth, 2014). Παρά ταύτα, άλλοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η ΕΕ έχει ενισχύσει σταδιακά τον ρόλο της ως δρώντα ασφάλειας, κυρίως μέσω της ανάπτυξης επιχειρησιακών εργαλείων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ (Biscop, 2019).

2.3 Οι αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ

Οι αποστολές ΚΕΠΠΑ αποτελούν τον βασικό μηχανισμό πρακτικής εφαρμογής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων. Διακρίνονται σε πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η επιβολή του κράτους δικαίου, η εκπαίδευση σωμάτων ασφαλείας και η θαλάσσια επιτήρηση (European External Action Service [EEAS], 2022).

Σύμφωνα με τους Merlingen και Ostrauskaite (2006), οι αποστολές της ΕΕ βασίζονται κυρίως σε μηχανισμούς ήπιας ισχύος και θεσμικής μεταφοράς τεχνογνωσίας. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητά τους συχνά επηρεάζεται αρνητικά από διοικητικές δυσλειτουργίες, ελλείψεις προσωπικού και περιορισμένη πολιτική στήριξη από τα κράτη-μέλη (Gourlay, 2013).

2.4 Ο ρόλος των κρατών-μελών στις αποστολές ΚΕΠΠΑ

Η επιτυχία των αποστολών ΚΕΠΠΑ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συμβολή των κρατών-μελών, καθώς η ΕΕ δεν διαθέτει μόνιμες επιχειρησιακές δυνάμεις. Τα κράτη-μέλη αποφασίζουν εθελοντικά τη συμμετοχή τους, καθορίζοντας το είδος και το εύρος της συνεισφοράς τους (Gross & Juncos, 2011).

Η διεθνής βιβλιογραφία τείνει να εστιάζει στις μεγάλες χώρες της ΕΕ, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, ενώ λιγότερη έμφαση δίνεται στα μικρότερα ή μεσαία κράτη-μέλη (Meyer & Weinlich, 2016). Παρ' όλα αυτά, επισημαίνεται ότι χώρες όπως η Ελλάδα μπορούν να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο, ιδίως σε αποστολές που συνδέονται με γεωγραφικές και λειτουργικές εξειδικεύσεις, όπως η θαλάσσια ασφάλεια και η διαχείριση μεταναστευτικών ροών.

2.5 Η συμβολή της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ

Η ελληνική συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ έχει αναλυθεί κυρίως μέσα από το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Tsakonas, 2010). Η βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τη συμμετοχή της ως μέσο ενίσχυσης της διεθνούς της παρουσίας και της αξιοπιστίας της εντός της ΕΕ (Ifantis, 2014).

Παράλληλα, ελληνικές μελέτες αναδεικνύουν τη συνεισφορά της χώρας τόσο σε στρατιωτικές όσο και σε πολιτικές αποστολές, με έμφαση σε περιοχές όπως τα Δυτικά Βαλκάνια, η Ανατολική Μεσόγειος και η Αφρική (Katsourides & Koukoulis, 2019). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η ελληνική συμβολή δεν έχει μελετηθεί επαρκώς από διοικητική και οργανωτική σκοπιά.

2.6 Διοικητική προετοιμασία, υλοποίηση και προκλήσεις

Η διοικητική προετοιμασία για τη συμμετοχή σε αποστολές ΚΕΠΠΑ αποτελεί κρίσιμο παράγοντα επιτυχίας, αλλά παραμένει σχετικά υπο-μελετημένη στη βιβλιογραφία (Juncos, 2018). Στην ελληνική περίπτωση, αναφέρονται ζητήματα όπως ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων, ο περιορισμένος διακλαδικός συντονισμός και η έλλειψη θεσμικής μνήμης (Spanou, 2020).

Επιπρόσθετα, οι δημοσιονομικοί περιορισμοί και οι αυξημένες διοικητικές απαιτήσεις επηρεάζουν την εκπαίδευση και τη διατήρηση εξειδικευμένου προσωπικού (Featherstone, 2011). Οι προκλήσεις αυτές καθιστούν αναγκαία την υιοθέτηση μιας πιο συστηματικής και μακροπρόθεσμης προσέγγισης στη διοικητική υποστήριξη της ελληνικής συμμετοχής στις αποστολές ΚΕΠΠΑ.

2.7 Συμπεράσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση καταδεικνύει ότι, παρά τη θεσμική πρόοδο της ΚΕΠΠΑ, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικές προκλήσεις σε επίπεδο διοικητικής οργάνωσης και εθνικής συνεισφοράς. Η ελληνική συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον, καθώς συνδυάζει στρατηγικές επιδιώξεις με διαρθρωτικούς και διοικητικούς περιορισμούς.

Διαπιστώνεται σαφές ερευνητικό κενό αναφορικά με τη συστηματική ανάλυση της διοικητικής προετοιμασίας και υλοποίησης της ελληνικής συμβολής, το οποίο η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιδιώκει να καλύψει.

3. Μεθοδολογία έρευνας

3.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει τη μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετείται για τη διερεύνηση της συμβολής της Ελλάδας στις αποστολές της Κοινής Εξωτερικής

Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μεθοδολογία επιλέγεται με γνώμονα τη φύση του ερευνητικού αντικειμένου, το οποίο αφορά σύνθετες θεσμικές, διοικητικές και πολιτικές διαδικασίες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (Keukeleire & Delreux, 2014).

Η ανάλυση επικεντρώνεται στη διοικητική προετοιμασία, την υλοποίηση και τις προκλήσεις της ελληνικής συμμετοχής, αξιοποιώντας ποιοτικές μεθόδους έρευνας, οι οποίες θεωρούνται καταλληλότερες για την ερμηνεία πολιτικών και διοικητικών φαινομένων (Creswell & Poth, 2018).

3.2 Ερευνητική προσέγγιση και τύπος έρευνας

Η έρευνα ακολουθεί ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, καθώς επιδιώκει την εις βάθος κατανόηση θεσμικών μηχανισμών και διοικητικών πρακτικών, παρά τη μέτρηση ποσοτικών μεταβλητών (Bryman, 2016). Η ποιοτική έρευνα ενδείκνυται ιδίως για τη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, όπου οι αποφάσεις και οι πρακτικές διαμορφώνονται μέσω σύνθετων διακυβερνητικών διαδικασιών (Juncos, 2018). Ο τύπος της έρευνας είναι περιγραφικός και ερμηνευτικός, καθώς επιδιώκεται τόσο η καταγραφή των διοικητικών διαδικασιών της ελληνικής συμμετοχής στις αποστολές ΚΕΠΠΑ όσο και η ερμηνεία των προκλήσεων που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εφαρμογής τους.

3.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Κύριο ερευνητικό ερώτημα

Πώς προετοιμάζεται και υλοποιείται διοικητικά η συμμετοχή της Ελλάδας στις αποστολές της ΚΕΠΠΑ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποια εμπόδια επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά της;

Υποερευνητικά ερωτήματα

A) Θεωρητικό & Ευρωπαϊκό πλαίσιο

1. Ποιο είναι το θεσμικό και επιχειρησιακό πλαίσιο λειτουργίας της ΚΕΠΠΑ σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης;

2. Πώς εφαρμόζονται στην πράξη οι αποστολές ΚΕΠΠΑ και ποια ζητήματα διαλειτουργικότητας και στρατηγικής αυτονομίας ανακύπτουν μεταξύ των κρατών-μελών;

Β) Εθνική περίπτωση – Ελλάδα

1) Ποιος είναι ο ρόλος της Ελλάδας στις αποστολές ΚΕΠΠΑ και ποιες στρατηγικές προτεραιότητες καθοδηγούν τη συμμετοχή της;

2) Πώς είναι δομημένο το ελληνικό διοικητικό και θεσμικό πλαίσιο για τη στήριξη των αποστολών ΚΕΠΠΑ;

3) Σε ποιες συγκεκριμένες αποστολές έχει συμμετάσχει η Ελλάδα και με ποια μορφή συνεισφοράς;

Γ) Διοικητική εφαρμογή

Πώς οργανώνονται στην πράξη η χρηματοδότηση, η στελέχωση, η εκπαίδευση και ο συντονισμός των εμπλεκόμενων φορέων;

Δ) Προβλήματα & πολιτικές βελτίωσης

1. Ποια επιχειρησιακά, γεωπολιτικά και διοικητικά εμπόδια δυσχεραίνουν την ελληνική συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ;

2. Ποιες διοικητικές μεταρρυθμίσεις ή πρακτικές θα μπορούσαν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της ελληνικής συμβολής;

Η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων βασίζεται στη σχετική βιβλιογραφία περί ΚΕΠΠΑ και διοικητικής ικανότητας των κρατών-μελών (Biscop, 2019; Meyer & Weinlich, 2016).

3.4 Μέθοδοι συλλογής δεδομένων

Η έρευνα βασίζεται στη χρήση δευτερογενών δεδομένων, μέσω της ανάλυσης εγγράφων (document analysis), η οποία αποτελεί ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδο στις πολιτικές και ευρωπαϊκές σπουδές. Συγκεκριμένα, αναλύονται:

- Επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αποφάσεις Συμβουλίου, έγγραφα ΕΕΑΣ, στρατηγικές ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ).

- Θεσμικά κείμενα και εκθέσεις αξιολόγησης αποστολών ΚΠΑΑ.
- Εθνικά έγγραφα πολιτικής και διοικητικής φύσεως.
- Ακαδημαϊκή βιβλιογραφία και εκθέσεις δεξαμενών σκέψης.

Η επιλογή της ανάλυσης εγγράφων επιτρέπει τη συστηματική μελέτη επίσημων θέσεων και πρακτικών χωρίς την ανάγκη άμεσης πρόσβασης σε ευαίσθητα δεδομένα.

3.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιείται μέσω θεματικής ανάλυσης (thematic analysis), η οποία επιτρέπει την αναγνώριση επαναλαμβανόμενων θεμάτων και μοτίβων στο υλικό της έρευνας. Η διαδικασία περιλαμβάνει:

- Αρχική κωδικοποίηση των δεδομένων
- Ομαδοποίηση σε θεματικές κατηγορίες
- Ερμηνευτική σύνδεση των θεμάτων με το θεωρητικό πλαίσιο

Η θεματική ανάλυση χρησιμοποιείται ευρέως σε μελέτες ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και εξωτερικής πολιτικής, καθώς προσφέρει ευελιξία και αναλυτικό βάθος.

3.6 Αξιοπιστία και εγκυρότητα της έρευνας

Η αξιοπιστία και εγκυρότητα της έρευνας διασφαλίζονται μέσω της τριγωνοποίησης πηγών, δηλαδή της χρήσης διαφορετικών τύπων δεδομένων και πηγών (Flick, 2018). Επιπλέον, η συστηματική σύνδεση των ευρημάτων με τη διεθνή βιβλιογραφία ενισχύει τη θεωρητική εγκυρότητα της ανάλυσης. Η διαφανής περιγραφή της μεθοδολογίας επιτρέπει την κριτική αξιολόγηση και ενισχύει την επιστημονική αξιοπιστία της μελέτης.

3.7 Περιορισμοί της έρευνας

Οι βασικοί περιορισμοί της έρευνας σχετίζονται με την αποκλειστική χρήση δευτερογενών δεδομένων, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα άμεσης καταγραφής εμπειριών από εμπλεκόμενους φορείς. Εκτός από αυτό, η περιορισμένη διαθεσιμότητα εθνικών διοικητικών εγγράφων, λόγω εμπιστευτικότητας, ενδέχεται να επηρεάσει το βάθος της ανάλυσης (Juncos, 2018).

3.8 Συμπεράσματα

Το κεφάλαιο αυτό παρουσίασε τη μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας, τεκμηριώνοντας την επιλογή ποιοτικής ανάλυσης και ανάλυσης εγγράφων ως κατάλληλων μεθόδων για τη μελέτη της ελληνικής συμβολής στις αποστολές ΚΕΠΠΑ. Η μεθοδολογία εναρμονίζεται με τη σύγχρονη βιβλιογραφία και θέτει τις βάσεις για την εμπειρική ανάλυση που ακολουθεί.

4. Ευρωπαϊκή διάσταση της ΚΕΠΠΑ

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) συνιστά τον βασικό πυλώνα μέσω του οποίου η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει να αναπτύξει συνεκτική και αξιόπιστη παρουσία στον διεθνή χώρο. Η ευρωπαϊκή διάσταση της ΚΕΠΠΑ αποτυπώνεται κυρίως μέσα από τις επιχειρήσεις και αποστολές διαχείρισης κρίσεων, τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των κρατών-μελών και τη στρατηγική επιδίωξη της Ένωσης για ενίσχυση της στρατηγικής της αυτονομίας.

Το παρόν κεφάλαιο αναλύει τις ανωτέρω πτυχές, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο η ΚΕΠΠΑ λειτουργεί ως μηχανισμός συλλογικής δράσης και θεσμικού συντονισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

4.1. Περιπτώσεις επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις και αποστολές της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), και ειδικότερα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), συνιστούν το πλέον από και επιχειρησιακά λειτουργικό εργαλείο της εξωτερικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την έναρξη της πρώτης αποστολής το 2003 (EUPM Bosnia and Herzegovina) έως σήμερα, η ΕΕ έχει αναπτύξει περισσότερες από 40 πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές, καλύπτοντας ένα ευρύ γεωγραφικό φάσμα που περιλαμβάνει τα Δυτικά Βαλκάνια, την Υποσαχάρια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τον Ινδο-Ειρηνικό και την Ανατολική Μεσόγειο (EEAS, 2023).

Οι αποστολές της ΚΕΠΠΑ διακρίνονται σε πολιτικές και στρατιωτικές και εντάσσονται στη λεγόμενη «ολιστική προσέγγιση» (integrated approach) της ΕΕ στην αντιμετώπιση κρίσεων. Στόχος τους δεν είναι μόνο η άμεση διαχείριση συγκρούσεων, αλλά και η μακροπρόθεσμη σταθεροποίηση μέσω της οικοδόμησης ικανοτήτων, της μεταρρύθμισης του τομέα ασφάλειας (Security Sector Reform – SSR), της ενίσχυσης

του κράτους δικαίου και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Blockmans, 2021).

Ενδεικτική στρατιωτική επιχείρηση αποτελεί η EUFOR Althea στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η οποία συνεχίζει να διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος μετά τις Συμφωνίες του Ντέιτον. Παράλληλα, η ναυτική επιχείρηση EUNAVFOR Atalanta, που ξεκίνησε το 2008, θεωρείται μία από τις πλέον επιτυχημένες αποστολές της ΕΕ, καθώς συνέβαλε ουσιαστικά στη μείωση της πειρατείας ανοικτά των ακτών της Σομαλίας και στην προστασία κρίσιμων θαλάσσιων γραμμών επικοινωνίας, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη διεθνή ναυτική συνεργασία (Riddervold & Rosén, 2019).

Στον τομέα των πολιτικών αποστολών, η EULEX Κοσόβο παραμένει η μεγαλύτερη αποστολή κράτους δικαίου που έχει αναπτύξει ποτέ η ΕΕ, με έμφαση στη δικαστική μεταρρύθμιση, την αστυνομική εκπαίδευση και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Αντίστοιχα, οι αποστολές εκπαίδευσης όπως η EUTM Mali και η EUTM Mozambique αντανακλούν τη στροφή της ΕΕ προς την ενίσχυση των τοπικών ενόπλων δυνάμεων, με στόχο την ανάληψη της ευθύνης ασφάλειας από τα ίδια τα κράτη-εταίρους (Bergmann & Kempin, 2022).

Εν γένει, παρά τις υφιστάμενες προκλήσεις, οι επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ παραμένουν κεντρικό εργαλείο της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και βασικός μηχανισμός προβολής της ΕΕ ως δρώντα ασφάλειας. Η περαιτέρω ενίσχυση της συνοχής, της ευελιξίας και της στρατηγικής καθοδήγησης των αποστολών αναμένεται να καθορίσει τον ρόλο τους σε ένα ολοένα πιο ασταθές διεθνές περιβάλλον ενώ η επιτυχία των αποστολών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το τοπικό πολιτικό πλαίσιο και το επίπεδο συνεργασίας των κρατών υποδοχής, παράγοντες που συχνά υπερβαίνουν τον έλεγχο της ΕΕ.

4.2. Διαλειτουργικότητα μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ

Η διαλειτουργικότητα μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την αποτελεσματική υλοποίηση των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και ειδικότερα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Ο όρος αναφέρεται στη δυνατότητα των εθνικών ενόπλων δυνάμεων και των πολιτικών δομών των κρατών-μελών να συνεργάζονται απρόσκοπτα σε κοινές αποστολές, μέσω

συμβατών δογμάτων, διαδικασιών διοίκησης και ελέγχου, τεχνολογικών συστημάτων, καθώς και κοινής εκπαίδευσης και επιχειρησιακής κουλτούρας (Biscop, 2023).

Τα τελευταία χρόνια, η ΕΕ έχει ενισχύσει σημαντικά τις πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη βελτίωση της διαλειτουργικότητας, ιδίως στο πλαίσιο της επιδίωξης στρατηγικής αυτονομίας. Κομβικό ρόλο διαδραματίζει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (European Defence Agency – EDA), ο οποίος προωθεί τη σύγκλιση αμυντικών δυνατοτήτων, την κοινή ανάπτυξη και προμήθεια εξοπλισμών, καθώς και την εναρμόνιση τεχνικών και επιχειρησιακών προτύπων. Παράλληλα, η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), που ενεργοποιήθηκε το 2017, περιλαμβάνει πολυάριθμα έργα με άμεση συνάφεια προς τη διαλειτουργικότητα, όπως η στρατιωτική κινητικότητα, τα κοινά συστήματα διοίκησης και ελέγχου και οι πολυεθνικές εκπαιδευτικές πλατφόρμες (Fiott, 2020· EDA, 2023).

Ιδιαίτερη σημασία απέκτησε η υιοθέτηση της Στρατηγικής Πυξίδας της ΕΕ το 2022, η οποία αναγνωρίζει ρητά ότι η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων ΚΕΠΠΑ εξαρτώνται από την ικανότητα των κρατών-μελών να επιχειρούν από κοινού με ταχύτητα και συνοχή. Στο πλαίσιο αυτό, η διαλειτουργικότητα συνδέεται όχι μόνο με τεχνικά ζητήματα, αλλά και με την ενίσχυση της πολιτικής σύγκλισης, τη βελτίωση της στρατιωτικής κινητικότητας και τη συμπληρωματικότητα με το NATO (Borrell & EEAS, 2022).

Παρά τη θεσμική πρόοδο, η σύγχρονη βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η διαλειτουργικότητα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Οι αποκλίσεις στις εθνικές στρατηγικές κουλτούρες, τα άνισα επίπεδα αμυντικών δαπανών, οι τεχνολογικές ασυμμετρίες και οι διαφοροποιημένες διοικητικές πρακτικές των κρατών-μελών περιορίζουν την επιχειρησιακή συνοχή της ΕΕ (Juncos & Pomorska, 2023· Smith, 2023). Επιπλέον, η διακυβερνητική φύση της ΚΕΠΠΑ και η απουσία δεσμευτικών μηχανισμών επιβολής καθιστούν τη διαλειτουργικότητα περισσότερο προϊόν πολιτικής βούλησης παρά αυτόματο αποτέλεσμα θεσμικής συνεργασίας.

Συμπερασματικά, η διαλειτουργικότητα αποτελεί βασικό δείκτη ωριμότητας της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας και αναγκαία συνθήκη για την ενίσχυση της αξιοπιστίας της ΕΕ ως δρώντα ασφάλειας. Αν και έχουν σημειωθεί ουσιαστικά

βήματα προόδου μετά το 2016, η πλήρης επίτευξή της παραμένει μακροπρόθεσμος στόχος, άρρηκτα συνδεδεμένος με το βάθος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας.

4.3. Στρατηγική αυτονομία της ΕΕ

Η έννοια της στρατηγικής αυτονομίας αποτελεί τα τελευταία χρόνια κεντρικό θέμα της συζήτησης για το μέλλον της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, η στρατηγική αυτονομία αναφέρεται στην ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ενεργεί αυτόνομα, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο, για την προάσπιση των συμφερόντων και αξιών της, ενώ παράλληλα διατηρεί και ενισχύει τη συνεργασία της με στρατηγικούς εταίρους, ιδίως το NATO (Tocci, 2021).

Η έννοια αυτή απέκτησε ιδιαίτερη σημασία μετά την υιοθέτηση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ το 2016, η οποία ανέδειξε την ανάγκη για μεγαλύτερη υπευθυνότητα και επιχειρησιακή ικανότητα της Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας. Έκτοτε, η στρατηγική αυτονομία συνδέεται στενά με την ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων, τη μείωση της εξάρτησης από τρίτους δρώντες, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας και τη βελτίωση της διαλειτουργικότητας μεταξύ των κρατών-μελών (Brzozowski, 2022).

Η θεσμική ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας αποτυπώνεται σε πρωτοβουλίες όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF) και η δημιουργία της Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδιασμού και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC). Ιδιαίτερα η Στρατηγική Πυξίδα της ΕΕ, που εγκρίθηκε το 2022, προσέδωσε πιο συγκεκριμένο και επιχειρησιακό περιεχόμενο στη στρατηγική αυτονομία, θέτοντας σαφείς στόχους για την ταχεία ανάπτυξη δυνάμεων, την ανθεκτικότητα, την ικανότητα αντίδρασης σε κρίσεις και την ενίσχυση των συνεργασιών (European Council, 2022).

Μολαταύτα, η στρατηγική αυτονομία παραμένει έννοια αμφιλεγόμενη τόσο σε πολιτικό όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Ορισμένα κράτη-μέλη εκφράζουν ανησυχίες ότι η επιδίωξή της ενδέχεται να υπονομεύσει τη διατλαντική σχέση ή να οδηγήσει σε συγκρούσεις με το NATO, ενώ άλλα τη θεωρούν αναγκαία απάντηση στις μεταβαλλόμενες απειλές και στη μειωμένη ικανότητα πρόβλεψης του διεθνούς συστήματος (Howorth, 2022). Επιπλέον, οι διαφοροποιήσεις στις εθνικές στρατηγικές

κουλτούρες και στα επίπεδα αμυντικών δυνατοτήτων περιορίζουν την ταχύτητα και το βάθος υλοποίησής της.

Καταλήγοντας, η στρατηγική αυτονομία συνιστά περισσότερο μια δυναμική διαδικασία παρά ένα στατικό τελικό στάδιο. Η επιτυχία της εξαρτάται από τη συνεχή πολιτική βούληση των κρατών-μελών, τη σύγκλιση στρατηγικών αντιλήψεων και την αποτελεσματική σύνδεση των θεσμικών πρωτοβουλιών με τις επιχειρήσεις ΚΕΠΠΑ. Σε ένα ολοένα πιο ασταθές διεθνές περιβάλλον, η στρατηγική αυτονομία αναδεικνύεται ως κρίσιμος παράγοντας για την ενίσχυση της αξιοπιστίας και της διεθνούς παρουσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως δρώντα ασφάλειας.

5. Η περίπτωση της Ελλάδας

Η Ελλάδα διαχρονικά κατέχει ενεργό και πολυδιάστατο ρόλο στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας, αξιοποιώντας τη γεωστρατηγική της θέση στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη διασταύρωση τριών περιοχών αυξημένης αστάθειας: των Βαλκανίων, της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής (Tsakonas, 2019). Ως κράτος-μέλος που αντιμετωπίζει άμεσα ζητήματα περιφερειακής ασφάλειας, μεταναστευτικών ροών και αναθεωρητικών απειλών, η Ελλάδα έχει σταθερά υποστηρίζει την ενίσχυση της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και ειδικότερα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας.

5.1 Ο ρόλος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε πλήθος πολιτικών και στρατιωτικών αποστολών της ΕΕ, παρέχοντας στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό, μέσα και υποδομές. Η ελληνική συνεισφορά σε αποστολές όπως η EUFOR Althea, η EUNAVFOR Atalanta, η EUTM Mali και η EULEX Kosovo καταδεικνύει τη δέσμευση της χώρας στη διαχείριση κρίσεων, τη σταθεροποίηση περιοχών συγκρούσεων και την προώθηση του κράτους δικαίου στο ευρωπαϊκό περιβάλλον ασφάλειας (EEAS, 2023). Παράλληλα, η Ελλάδα έχει επανειλημμένα αναλάβει ρόλους-κλειδιά σε ναυτικές επιχειρήσεις, αξιοποιώντας την εμπειρία και τις επιχειρησιακές δυνατότητες του Πολεμικού Ναυτικού όπως η επιχείρηση ASPIDES στην Ερυθρά Θάλασσα.

Σε θεσμικό και πολιτικό επίπεδο, η Ελλάδα υποστηρίζει σταθερά την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων πρωτοβουλιών όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF) και η Στρατηγική Πυξίδα της ΕΕ. Η ελληνική στάση ευθυγραμμίζεται με την επιδίωξη ενίσχυσης της στρατηγικής αυτονομίας της Ένωσης, χωρίς αμφισβήτηση της σημασίας της σχέσης της με το NATO. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα προβάλλει συστηματικά τη σημασία της ευρωπαϊκής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο ως ζήτημα συλλογικής ευρωπαϊκής ασφάλειας (Ioannides & Tziarras, 2020).

Επιπρόσθετα, η χώρα λειτουργεί ως κόμβος σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή, προωθώντας τριμερείς και πολυμερείς συνεργασίες με κράτη-μέλη της ΕΕ και έτερες τρίτες χώρες, οι οποίες συμπληρώνουν και ενισχύουν την ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας (Economides, 2018). Η συμμετοχή της Ελλάδας σε κοινές ασκήσεις, σε σχήματα περιφερειακής συνεργασίας και σε πρωτοβουλίες στρατιωτικής κινητικότητας ενισχύει τη διαλειτουργικότητα και την επιχειρησιακή ετοιμότητα της ΕΕ (EDA, 2023).

Σε γενικότερο πλαίσιο, ο ρόλος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας χαρακτηρίζεται από ενεργή συμμετοχή, θεσμική προσήλωση και στρατηγική συνέπεια. Παρά τους περιορισμούς που απορρέουν από οικονομικούς και δημοσιονομικούς παράγοντες, η Ελλάδα αναδεικνύεται σε αξιόπιστο εταίρο της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση και υλοποίηση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ.

5.2 Στρατηγικές προτεραιότητες

Οι στρατηγικές προτεραιότητες της Ελλάδας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας διαμορφώνονται από ένα σύνθετο πλέγμα εθνικών, περιφερειακών και ευρωπαϊκών παραμέτρων. Κεντρικός στόχος της ελληνικής στρατηγικής αποτελεί η διασφάλιση της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας, ιδίως σε ένα περιβάλλον αυξημένων προκλήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα προσεγγίζει την ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ ως πολλαπλασιαστή ισχύος, που ενισχύει τη διεθνή της θέση και εντάσσει τις εθνικές ανησυχίες ασφάλειας σε ένα συλλογικό ευρωπαϊκό πλαίσιο (Kariotis & Tsakonas, 2022).

Μία βασική στρατηγική προτεραιότητα της Ελλάδας είναι η ενίσχυση της ευρωπαϊκής παρουσίας και εμπλοκής στην Ανατολική Μεσόγειο, την οποία η Αθήνα αντιλαμβάνεται ως περιοχή άμεσου ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Η Ελλάδα προωθεί σταθερά την ανάδειξη των ζητημάτων θαλάσσιας ασφάλειας, ενεργειακής ασφάλειας και προστασίας των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ ως συλλογικές ευρωπαϊκές προκλήσεις, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη ναυτικών αποστολών, μηχανισμών επιτήρησης και συνεργασιών με χώρες της περιοχής (Panagiotou R, 2021).

Παράλληλα, η Ελλάδα αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη διατήρηση και ενίσχυση της διατλαντικής σχέσης, επιδιώκοντας τη συμπληρωματικότητα μεταξύ της ευρωπαϊκής άμυνας και του ΝΑΤΟ. Η ελληνική στρατηγική στηρίζει την ανάπτυξη της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ υπό την προϋπόθεση ότι αυτή δεν θα λειτουργήσει ανταγωνιστικά προς το ΝΑΤΟ, αλλά θα ενισχύσει τη συλλογική αποτρεπτική ικανότητα της Δύσης (Mälksoo, 2023).

Σημαντική προτεραιότητα αποτελεί επίσης η ενεργός συμμετοχή της Ελλάδας σε πρωτοβουλίες ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης, όπως η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF). Μέσω της συμμετοχής σε προγράμματα που αφορούν τη στρατιωτική κινητικότητα, τις ναυτικές δυνατότητες και τα συστήματα επιτήρησης, η Ελλάδα επιδιώκει τόσο την ενίσχυση των εθνικών αμυντικών δυνατοτήτων όσο και τη βελτίωση της διαλειτουργικότητας με τους Ευρωπαίους εταίρους της (European Commission, 2022).

Εκτός από τα παραπάνω, η διαχείριση υβριδικών απειλών, της ενεργειακής ασφάλειας και των μεταναστευτικών ροών συγκαταλέγεται στις βασικές στρατηγικές προτεραιότητες της χώρας. Η Ελλάδα υποστηρίζει την ενσωμάτωση εργαλείων κυβερνοάμυνας, στρατηγικής επικοινωνίας και πολιτικής προστασίας στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, προωθώντας μια ολιστική αντίληψη ασφάλειας που συνδέει την εσωτερική και την εξωτερική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής (European Council, 2022).

Απόρροια όλων αυτών, είναι ότι οι στρατηγικές προτεραιότητες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας χαρακτηρίζονται από ρεαλισμό και πολυεπίπεδη προσέγγιση. Η Ελλάδα επιδιώκει να αξιοποιήσει την ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ ως πλατφόρμες προώθησης των εθνικών της συμφερόντων, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη συνοχή, την αξιοπιστία και τη στρατηγική εμβάθυνση της ευρωπαϊκής άμυνας σε ένα ολοένα πιο ασταθές διεθνές περιβάλλον.

5.3 Περιπτώσεις συμμετοχής

Η Ελλάδα έχει συμμετάσχει ενεργά σε πλήθος αποστολών της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Η συμμετοχή αυτή συνιστά πρακτική εφαρμογή των στρατηγικών προτεραιοτήτων και του ελληνικού διοικητικού πλαισίου που αναλύθηκε προηγουμένως.

Μία από τις πλέον γνωστές συμμετοχές είναι η EUFOR Althea στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου η Ελλάδα παρέχει στρατιωτικό προσωπικό για την υποστήριξη της σταθερότητας και της ασφάλειας μετά τις Συμφωνίες του Ντέιτον. Η ελληνική συμμετοχή περιλαμβάνει στρατιωτική ηγεσία σε συγκεκριμένα τμήματα, εκπαίδευση τοπικών δυνάμεων και συμβουλευτική υποστήριξη για τη μεταρρύθμιση του τομέα ασφάλειας (Consilium, 2023).

Στη ναυτική επιχείρηση EUNAVFOR Atalanta, η Ελλάδα έχει συνεισφέρει πλοία και προσωπικό για την προστασία των θαλάσσιων γραμμών επικοινωνίας και την καταπολέμηση της πειρατείας ανοικτά των ακτών της Σομαλίας. Η ελληνική συμμετοχή υπογραμμίζει τη δυνατότητα της χώρας να συνεισφέρει σε διεθνείς αποστολές που ενισχύουν τη συλλογική ασφάλεια της ΕΕ και των εταίρων της (EEAS, 2023).

Στον τομέα των πολιτικών αποστολών, η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά στην EULEX Kosovo και στην εκπαίδευση τοπικών δυνάμεων στο Μάλι και στη Μοζαμβίκη (EUTM Mali, EUTM Mozambique). Η συνεισφορά της χώρας περιλαμβάνει στρατιωτικούς εκπαιδευτές, νομικούς συμβούλους και πολιτικό προσωπικό για τη βελτίωση του κράτους δικαίου, την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (EEAS, 2023).

Αξιοσημείωτο είναι ότι, η Ελλάδα έχει αναλάβει ρόλο-κλειδί σε περιφερειακές πρωτοβουλίες, όπως οι ασκήσεις στρατιωτικής κινητικότητας και συνεργασίας σε επίπεδο NATO-ΕΕ, ενισχύοντας τη διαλειτουργικότητα και την επιχειρησιακή ετοιμότητα των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Σημαντική είναι και η ελληνική συμμετοχή στην επιχείρηση ASPIDES, που επικεντρώνεται στην ενίσχυση της ασφάλειας των θαλάσσιων μεταφορών στην Ανατολική Μεσόγειο και στην υποστήριξη δραστηριοτήτων πολιτικής προστασίας και αντιμετώπισης απειλών υβριδικού τύπου (Hellenic MFA, 2022).

Η συμμετοχή αυτή δείχνει τη στρατηγική προσέγγιση της χώρας, η οποία συνδέει την εθνική ασφάλεια με την ενίσχυση της συλλογικής ευρωπαϊκής άμυνας (Tocci, 2021). Σύγχρονη βιβλιογραφία τονίζει τη σημασία της συμμετοχής κρατών-μελών όπως η Ελλάδα για την επιτυχία των αποστολών CSDP και την ενίσχυση της συλλογικής ασφάλειας, υπογραμμίζοντας παράγοντες όπως το πολιτικό πλαίσιο, οι διοικητικές ικανότητες και η στρατηγική ετοιμότητα (Koutrakos P., 2019).

Επομένως, οι ελληνικές συμμετοχές στις αποστολές ΚΕΠΠΑ αντικατοπτρίζουν τη δέσμευση της χώρας για ενεργό ρόλο στην ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας, αξιοποιώντας τη γεωστρατηγική της θέση και τις διοικητικές της ικανότητες για την επίτευξη στρατηγικών στόχων της ΕΕ και της Ελλάδας. Οι επίσημες πηγές του ΥΠΕΞ επιβεβαιώνουν ότι η Ελλάδα παραμένει ένας αξιόπιστος εταίρος στην εφαρμογή στρατηγικών και επιχειρησιακών αποστολών της ΚΕΠΠΑ (EEAS, 2023).

5.4 Ελληνικό διοικητικό πλαίσιο

Το ελληνικό διοικητικό πλαίσιο στον τομέα της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας χαρακτηρίζεται από πολυεπίπεδη δομή και εμπλοκή διαφορετικών θεσμικών φορέων, οι οποίοι συντονίζονται για τη διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής θέσης στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Κεντρικό ρόλο κατέχει το Υπουργείο Εξωτερικών, το οποίο είναι αρμόδιο για τον πολιτικό σχεδιασμό, τη διπλωματική εκπροσώπηση και τη συμμετοχή της Ελλάδας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ που σχετίζονται με την ΚΕΠΠΑ, όπως το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων και η Πολιτική και Ασφάλειας Επιτροπή (PSC) (Koliopoulos, 2020).

Στο ίδιο μήκος κύματος, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον επιχειρησιακό και στρατιωτικό σχεδιασμό της ελληνικής συμμετοχής στην ΚΠΑΑ. Μέσω του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας και της Μόνιμης Στρατιωτικής Αντιπροσωπείας της Ελλάδας στην ΕΕ, η χώρα συμμετέχει στις στρατιωτικές δομές της Ένωσης, όπως η Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ (EUMC), και συνεισφέρει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αποστολών και επιχειρήσεων (Papadopoulos, 2021).

Κομβικό ρόλο στον συντονισμό των πολιτικών ασφάλειας διαδραματίζει επίσης το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας (ΚΥΣΕΑ), το οποίο λειτουργεί ως ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων σε ζητήματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Το ΚΥΣΕΑ εγκρίνει τη συμμετοχή της Ελλάδας σε επιχειρήσεις της ΚΕΠΠΑ και καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις της εθνικής στρατηγικής ασφάλειας, διασφαλίζοντας τη συνοχή μεταξύ των εθνικών προτεραιοτήτων και των ευρωπαϊκών δεσμεύσεων (Pantelidis, 2022).

Επιπλέον, το ελληνικό διοικητικό πλαίσιο περιλαμβάνει εξειδικευμένες δομές και μηχανισμούς διακλαδικού συντονισμού, ιδίως σε τομείς όπως η διαχείριση κρίσεων, η πολιτική προστασία και η αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Η ενίσχυση της διαλειτουργικότητας μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών φορέων αποτελεί βασική επιδίωξη της ελληνικής διοίκησης, σε ευθυγράμμιση με την ολιστική προσέγγιση της ΕΕ στην ασφάλεια (Floros, 2020).

Παρά τα βήματα προόδου, η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι το ελληνικό διοικητικό σύστημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προκλήσεις, όπως ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων, οι περιορισμένοι διοικητικοί πόροι και η ανάγκη περαιτέρω θεσμικής εξειδίκευσης σε ζητήματα ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ. Ωστόσο, η σταδιακή ενίσχυση της θεσμικής μνήμης και της εμπειρίας των εμπλεκόμενων φορέων έχει βελτιώσει την ικανότητα της Ελλάδας να συμμετέχει αποτελεσματικά στη διαμόρφωση και εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας (Parageorgiou, 2021).

Συνεπώς, εξάγεται το συμπέρασμα ότι το ελληνικό διοικητικό πλαίσιο συνιστά κρίσιμο παράγοντα για την αποτελεσματική ενσωμάτωση της χώρας στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας. Η περαιτέρω ενίσχυση του διακλαδικού συντονισμού, της διοικητικής ικανότητας και της στρατηγικής κουλτούρας αναμένεται να ενισχύσει τον ρόλο της Ελλάδας ως αξιόπιστου και ενεργού εταίρου στην ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ.

6. Διοικητική προετοιμασία

Η διοικητική προετοιμασία συνιστά τον θεμέλιο λίθο για την ουσιαστική και αποτελεσματική συμμετοχή της Ελλάδας στις επιχειρήσεις της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Αφορά το σύνολο των θεσμικών, οργανωτικών και

επιχειρησιακών διαδικασιών που προηγούνται και συνοδεύουν τη συμμετοχή σε αποστολές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διασφαλίζοντας τη διαθεσιμότητα πόρων, την επάρκεια και καταλληλότητα του προσωπικού, καθώς και τον αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των εμπλεκόμενων εθνικών και ευρωπαϊκών φορέων. Σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης πολυπλοκότητας απειλών και κρίσεων, η διοικητική προετοιμασία αποκτά στρατηγική διάσταση, καθώς επηρεάζει άμεσα την αξιοπιστία της χώρας ως εταίρου και την ικανότητά της να ανταποκρίνεται έγκαιρα και συντονισμένα στις απαιτήσεις των αποστολών ΚΕΠΠΑ (Koliopoulos, 2020).

Εκτός των άλλων, η διοικητική προετοιμασία λειτουργεί ως μηχανισμός σύνδεσης της εθνικής πολιτικής ασφάλειας με το ευρωπαϊκό πλαίσιο, επιτρέποντας την ενσωμάτωση κοινών προτύπων, διαδικασιών και βέλτιστων πρακτικών. Η εμπειρία της Ελλάδας από τη συμμετοχή σε αποστολές της ΚΕΠΠΑ καταδεικνύει ότι η αποτελεσματική διοικητική οργάνωση δεν αποτελεί απλώς τεχνικό ζήτημα, αλλά βασικό παράγοντα στρατηγικής αποτελεσματικότητας και πολιτικής επιρροής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Court of Auditors, 2022).

6.1 Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση της ελληνικής συμμετοχής στις αποστολές της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας αποτελεί κομβικό στοιχείο της διοικητικής προετοιμασίας, καθώς επηρεάζει άμεσα τόσο το εύρος όσο και τη βιωσιμότητα της συνεισφοράς της χώρας. Το χρηματοδοτικό πλαίσιο των αποστολών ΚΕΠΠΑ βασίζεται σε έναν συνδυασμό εθνικών πόρων και ευρωπαϊκών μηχανισμών, με διαφορετική κατανομή κόστους ανάλογα με το αν πρόκειται για πολιτικές ή στρατιωτικές αποστολές. Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, τα κράτη-μέλη καλύπτουν τα περισσότερα επιχειρησιακά έξοδα της συμμετοχής τους, ενώ ένα περιορισμένο μέρος των κοινών δαπανών χρηματοδοτείται μέσω του μηχανισμού Athena, ο οποίος από το 2021 έχει αντικατασταθεί από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό για την Ειρήνη (European Peace Facility – EPF) (European Council, 2021).

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός για την Ειρήνη αποτελεί σημαντική θεσμική καινοτομία, καθώς επιτρέπει τη χρηματοδότηση κοινών στρατιωτικών δαπανών και την παροχή στρατιωτικής υποστήριξης σε εταίρους εκτός ΕΕ, ενισχύοντας τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής δράσης. Για την Ελλάδα, η συμμετοχή στον EPF συνεπάγεται τόσο οικονομικές υποχρεώσεις όσο και ευκαιρίες, καθώς

μειώνει μέρος του δημοσιονομικού βάρους των αποστολών και ενισχύει τη δυνατότητα στρατηγικής συνεισφοράς σε αποστολές που άπτονται άμεσα των εθνικών και περιφερειακών της συμφερόντων (Howorth, 2023).

Ταυτόχρονα, η χρηματοδότηση της Ελλάδας μέσω του ευρωπαϊκού μηχανισμού SAFE αποτελεί σημαντικό βήμα για την ενίσχυση της αμυντικής ετοιμότητας και της συμμετοχής της χώρας σε αποστολές ΚΕΠΠΑ. Το SAFE είναι ένα χρηματοδοτικό εργαλείο της ΕΕ, με συνολικό δυναμικό έως και 150 δισεκατομμύρια ευρώ, που θεσπίστηκε με απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ και αποτελεί βασικό πυλώνα της πρωτοβουλίας «Readiness 2030» για την αναβάθμιση των αμυντικών δυνατοτήτων των κρατών μελών μέσω κοινών προμηθειών και επενδύσεων στον αμυντικό εξοπλισμό (European Commission, 2023).

Η Ελλάδα έχει καταθέσει επίσημη πρόταση συμμετοχής και αιτείται χρηματοδότηση ύψους άνω του 1,2 δισεκατομμυρίου ευρώ, στοχεύοντας σε δάνεια χαμηλού επιτοκίου για την αναβάθμιση της εθνικής άμυνας και της εγχώριας βιομηχανίας αμυντικού εξοπλισμού (Dnews, 2025). Σύμφωνα με πρόσφατες αποφάσεις, προσωρινή κατανομή περίπου 787,7 εκατομμυρίων ευρώ έχει ήδη εγκριθεί για την Ελλάδα στο πλαίσιο του SAFE, με στόχο την κάλυψη κρίσιμων αναγκών και την ενίσχυση των ικανοτήτων της χώρας για την υποστήριξη αποστολών και δράσεων που συνδέονται με την ΚΕΠΠΑ (Business Daily, 2025). Η πρόσβαση σε πόρους μέσω αυτού του μηχανισμού αναμένεται να ενισχύσει την διοικητική και τεχνική ικανότητα της Ελλάδας να συμμετέχει ενεργά σε κοινοτικά έργα ασφαλείας και άμυνας, να αποκτήσει εξοπλισμούς υψηλής τεχνολογίας και να ενδυναμώσει τη διεθνή συνεργασία σε επίπεδο ΚΕΠΠΑ, αυξάνοντας έτσι τη στρατηγική αυτονομία και την αποτελεσματικότητα της ελληνικής συμβολής σε ευρωπαϊκές αποστολές (European Commission, 2023).

Σε εθνικό επίπεδο, η χρηματοδότηση των αποστολών ΚΕΠΠΑ απαιτεί στενό συντονισμό μεταξύ του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υπουργείου Οικονομικών, τόσο στο στάδιο του προγραμματισμού όσο και κατά την υλοποίηση των αποστολών. Η ενσωμάτωση των σχετικών δαπανών στον κρατικό προϋπολογισμό, η παρακολούθηση του κόστους και η αξιολόγηση της αποδοτικότητας των δαπανών αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της διαφάνειας (Papadopoulos, 2022).

Η σύγχρονη βιβλιογραφία επισημαίνει ότι τα κράτη-μέλη με περιορισμένους δημοσιονομικούς πόρους, όπως η Ελλάδα, αντιμετωπίζουν πρόσθετες προκλήσεις στη διατήρηση σταθερής και μακροπρόθεσμης συμμετοχής σε αποστολές ΚΕΠΠΑ. Ωστόσο, η στρατηγική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων, σε συνδυασμό με την ιεράρχηση προτεραιοτήτων και τη σύνδεση των αποστολών με σαφείς εθνικούς στόχους, μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της ελληνικής συμμετοχής χωρίς δυσανάλογη δημοσιονομική επιβάρυνση (Tocci, 2023).

6.2 Προσωπικό και εκπαίδευση

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί βασικό πυλώνα της αποτελεσματικότητας των αποστολών της ΚΠΑΑ, καθώς οι σύγχρονες επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτούν συνδυασμό στρατιωτικών, πολιτικών και διοικητικών δεξιοτήτων. Επισημαίνεται ότι η επιτυχία των αποστολών ΚΕΠΠΑ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα, την προσαρμοστικότητα και τη διαλειτουργικότητα του προσωπικού που αναπτύσσεται στο πεδίο (Meyer & Ringmose, 2020).

Η Ελλάδα συμμετέχει στις αποστολές ΚΠΑΑ με στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων, των Σωμάτων Ασφαλείας και της δημόσιας διοίκησης, τα οποία καλούνται να επιχειρούν σε πολυεθνικά και συχνά ασταθή περιβάλλοντα. Η επιλογή και στελέχωση των αποστολών προϋποθέτει όχι μόνο επιχειρησιακή εμπειρία, αλλά και γνώσεις διεθνούς δικαίου, ικανότητες πολιτικο-στρατιωτικής συνεργασίας και κατανόηση της τοπικής κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας (Hatzigeorgopoulos, 2020). Η συμμετοχή σε αποστολές ΚΕΠΠΑ λειτουργεί, επιπλέον, ως μηχανισμός θεσμικής μάθησης για την ελληνική διοίκηση, καθώς τα στελέχη επιστρέφουν με αυξημένη εμπειρία και δεξιότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην εκπαίδευση πριν και κατά τη διάρκεια των αποστολών. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει όχι μόνο στρατιωτική προετοιμασία, αλλά και θέματα πολιτικής διαχείρισης κρίσεων, προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτισμικής ευαισθητοποίησης και πολιτικο-στρατιωτικού συντονισμού. Σύμφωνα με μελέτες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας και του EUISS, η επένδυση σε επαγγελματική στρατιωτική εκπαίδευση και κοινά ευρωπαϊκά προγράμματα κατάρτισης συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινής στρατηγικής κουλτούρας και στη βελτίωση της επιχειρησιακής συνοχής των αποστολών (EUISS, 2023).

Παρά τις βελτιώσεις, υπογραμμίζεται ότι κράτη-μέλη με περιορισμένους ανθρώπινους πόρους αντιμετωπίζουν προκλήσεις ως προς τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού και τη μακροπρόθεσμη διατήρησή του σε αποστολές υψηλής έντασης. Για την Ελλάδα, η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων συνδέεται με τη θεσμική ενίσχυση των μηχανισμών εκπαίδευσης, τη συστηματική αξιοποίηση της εμπειρίας των αποστολών και την ένταξη του ανθρώπινου δυναμικού στον ευρύτερο στρατηγικό σχεδιασμό ασφάλειας (Longhurst, 2021).

6.3 Συντονισμός φορέων

Ο αποτελεσματικός συντονισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων εθνικών φορέων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχή συμμετοχή της Ελλάδας στις αποστολές της ΚΠΑΑ. Δεδομένου ότι οι αποστολές ΚΕΠΠΑ συνδυάζουν στρατιωτικές, πολιτικές, διπλωματικές και διοικητικές διαστάσεις, απαιτούν υψηλό επίπεδο διακλαδικής συνεργασίας και σαφή κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων υπουργείων και υπηρεσιών. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο ανεπαρκής εθνικός συντονισμός συχνά περιορίζει την αποτελεσματικότητα των αποστολών, ανεξαρτήτως του επιπέδου επιχειρησιακής ετοιμότητας στο πεδίο (Koops, 2017).

Στην ελληνική περίπτωση, κεντρικό ρόλο στον συντονισμό διαδραματίζει το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας (ΚΥΣΕΑ), το οποίο εγκρίνει τη συμμετοχή της χώρας σε αποστολές ΚΠΑΑ και καθορίζει το γενικό στρατηγικό πλαίσιο. Το Υπουργείο Εξωτερικών είναι αρμόδιο για τον πολιτικό και διπλωματικό συντονισμό, τη διασύνδεση με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στις Βρυξέλλες, ενώ το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) αναλαμβάνουν τον επιχειρησιακό σχεδιασμό και την υλοποίηση της στρατιωτικής συνεισφοράς (Papadopoulos, 2022).

Η αποτελεσματικότητα του συντονισμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη λειτουργία μόνιμων μηχανισμών διαβούλευσης και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών φορέων. Η εμπειρία από προηγούμενες ελληνικές συμμετοχές σε αποστολές ΚΕΠΠΑ καταδεικνύει ότι η έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών, η τυποποίηση διαδικασιών και η ύπαρξη σαφών σημείων επαφής συμβάλλουν στη μείωση διοικητικών καθυστερήσεων και στη βελτίωση της επιχειρησιακής συνοχής (EDA, 2022).

Παρά τις βελτιώσεις των τελευταίων ετών, ο υπάρχων ελληνικός διοικητικός μηχανισμός εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προκλήσεις, όπως η κατακερματισμένη αρμοδιότητα, η περιορισμένη θεσμική μνήμη και η απουσία μόνιμων δομών αξιολόγησης των αποστολών μετά την ολοκλήρωσή τους. Η αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών προϋποθέτει την ενίσχυση της διακλαδικής συνεργασίας, τη συστηματική αξιοποίηση των νέων εμπειριών και την ενσωμάτωση του συντονισμού ΚΠΑΑ στον ευρύτερο εθνικό σχεδιασμό ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής (Longhurst, 2021).

Συμπερασματικά, ο συντονισμός φορέων συνιστά κρίσιμο συντελεστή διοικητικής ετοιμότητας και στρατηγικής αποτελεσματικότητας. Η ενίσχυσή του μπορεί να αυξήσει τη συνέπεια της ελληνικής συμμετοχής στις αποστολές ΚΕΠΠΑ, να βελτιώσει την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και να ενδυναμώσει τη θέση της Ελλάδας ως αξιόπιστου και ενεργού εταίρου στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας.

7. Προκλήσεις και εμπόδια

Οι αποστολές ΚΕΠΠΑ εκτείνονται σε πολυδιάστατα, δυναμικά και συχνά ασταθή περιβάλλοντα, με ποικίλες πολιτικές, στρατιωτικές και διοικητικές απαιτήσεις, γεγονός που δημιουργεί σύνθετες δυσκολίες στην υλοποίησή τους. Συγκεκριμένα, τα όρια θεσμικής συνοχής της ΕΕ και η πολυπλοκότητα του ευρωπαϊκού πλαισίου λήψης αποφάσεων περιορίζουν την ευελιξία και την αποτελεσματικότητα των αποστολών ΚΕΠΠΑ, ιδίως σε περιόδους μεγάλης γεωπολιτικής πίεσης (Karjalainen, T., ,2021).

Ενώ, η ανάγκη συντονισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών δομών και του NATO ιδιαίτερα μετά την εισβολή στην Ουκρανία θέτει πρόσθετες απαιτήσεις και δυσκολίες για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη λειτουργία του CSDP στο παγκόσμιο πλαίσιο ασφάλειας (Ratti, L., 2023). Ο στόχος της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ αποτελεί ένα άλλο κεντρικό σημείο προβληματισμού στην ακαδημαϊκή συζήτηση. Παρά τις προσπάθειες ενδυνάμωσης της στρατηγικής αυτονομίας μέσω νέων πρωτοβουλιών και εργαλείων συνεργασίας, οι πολιτικές διαφωνίες και οι διαφορές σε επίπεδο στρατηγικών προτεραιοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών παραμένουν σημαντικό εμπόδιο (Gyarmati-Szijj & Rada, 2024).

Η κατανόηση των παραγόντων που περιορίζουν την αποτελεσματικότητα και στρατηγική συνεκτικότητα των αποστολών ΚΕΠΠΑ είναι κρίσιμη τόσο για τον ευρωπαϊκό στρατηγικό σχεδιασμό όσο και για την ενίσχυση της ελληνικής συμμετοχής σε διεθνείς επιχειρήσεις. Αυτή η προσέγγιση είναι ιδιαίτερος σημαντική σε μια εποχή όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει να αυξήσει την ευελιξία, την ανταπόκριση και τη στρατηγική της αυτονομία εντός ενός ταχέως μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας (Sabatino et al., 2023)

7.1 Επιχειρησιακά προβλήματα

Τα επιχειρησιακά προβλήματα συνιστούν έναν από τους πλέον καθοριστικούς παράγοντες που περιορίζουν τη συνολική αποτελεσματικότητα των αποστολών της ΚΠΑΑ. Παρά τη σταδιακή θεσμική ωρίμανση του πλαισίου ασφάλειας και άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αποστολές ΚΠΑΑ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δομικούς περιορισμούς που επηρεάζουν άμεσα την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται σε σύνθετα και δυναμικά περιβάλλοντα κρίσης.

Κεντρικό επιχειρησιακό ζήτημα παραμένει η εξάρτηση της ΕΕ από τις εθελοντικές εθνικές συνεισφορές σε προσωπικό, εξοπλισμό, μεταφορικά μέσα και στρατιωτικές ικανότητες. Η απουσία μόνιμων ευρωπαϊκών δυνάμεων καθιστά τις αποστολές ΚΠΑΑ ιδιαίτερα ευάλωτες στις πολιτικές προτεραιότητες και τις εσωτερικές δεσμεύσεις των κρατών-μελών. Όπως επισημαίνει ο Biscop (2023), το σύστημα αυτό οδηγεί σε άνισες επιχειρησιακές δυνατότητες, αβεβαιότητα ως προς τη διαθεσιμότητα κρίσιμων πόρων και περιορισμένη ευελιξία κατά τη φάση ανάπτυξης και υλοποίησης των αποστολών. Απόρροια όλων αυτών είναι η καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των αποστολών και η αδυναμία ταχείας προσαρμογής σε μεταβαλλόμενες συνθήκες ασφαλείας.

Τα επιχειρησιακά προβλήματα εντείνονται περαιτέρω από το γεγονός ότι πολλές αποστολές ΚΠΑΑ αναπτύσσονται σε περιβάλλοντα υψηλής αστάθειας, όπου κυριαρχούν ασύμμετρες απειλές, τρομοκρατικά δίκτυα, ένοπλες μη κρατικές ομάδες και αδύναμοι ή κατακερματισμένοι κρατικοί θεσμοί. Σε αυτό το πλαίσιο, οι περιοριστικοί κανόνες εμπλοκής και τα συχνά ασαφή ή υπερβολικά φιλόδοξα πολιτικά πιστεύω περιορίζουν τη δυνατότητα των αποστολών να ασκήσουν ουσιαστική επιρροή στο πεδίο. Αξίζει να τονιστεί ότι η αναντιστοιχία μεταξύ πολιτικών στόχων και διαθέσιμων επιχειρησιακών μέσων αποτελεί διαχρονικό

πρόβλημα της ΚΠΑΑ, το οποίο υπονομεύει τόσο την αξιοπιστία όσο και την αποτελεσματικότητα των αποστολών (Juncos, 2022).

Ένα ακόμη κρίσιμο επιχειρησιακό ζήτημα αφορά τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών-μελών. Παρά τις σημαντικές πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί τα τελευταία χρόνια μέσω της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO), του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (EDA) και των κοινών εκπαιδευτικών και ασκησιακών δομών, εξακολουθούν να υφίστανται ουσιαστικές αποκλίσεις σε επίπεδο στρατιωτικών δογμάτων, διαδικασιών διοίκησης και ελέγχου, καθώς και επιχειρησιακής κουλτούρας. Ανατύκότερα, οι διαφορές αυτές δυσχεραίνουν τη συντονισμένη δράση στο πεδίο και μειώνουν την αποτελεσματικότητα των πολυεθνικών σχηματισμών της ΚΠΑΑ, ιδίως σε αποστολές ταχείας ανάπτυξης ή σε σύνθετα επιχειρησιακά περιβάλλοντα (Nováky, 2023).

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά, επίσης, το ζήτημα της διοικητικής και υλικοτεχνικής υποστήριξης (logistics). Η έλλειψη επαρκών κοινών ευρωπαϊκών μηχανισμών υποστήριξης, σε συνδυασμό με τις καθυστερήσεις στη στελέχωση κρίσιμων θέσεων και τη χρηματοδοτική πολυπλοκότητα των αποστολών, επηρεάζει αρνητικά τη βιωσιμότητα και τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Παρά την εισαγωγή νέων εργαλείων, όπως το European Peace Facility και τις προβλέψεις της Στρατηγικής Πυξίδας (Strategic Compass), η ΕΕ εξακολουθεί να στερείται μόνιμων δομών ταχείας ανάπτυξης και ολοκληρωμένης επιχειρησιακής υποστήριξης. Κατ' επέκταση, η κατάσταση αυτή ενισχύει τη διαρθρωτική εξάρτηση από τα κράτη-μέλη και περιορίζει τη δυνατότητα της Ένωσης να λειτουργήσει ως πλήρως αυτόνομος και αξιόπιστος επιχειρησιακός δρών ασφάλειας (EEAS, 2023).

Εν κατακλείδι, τα επιχειρησιακά προβλήματα της ΚΠΑΑ αντανακλούν βαθύτερες θεσμικές και πολιτικές αδυναμίες της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Παρά τις πρόσφατες πρωτοβουλίες ενίσχυσης των δυνατοτήτων της ΕΕ, η αποτελεσματικότητα των αποστολών εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση, τον βαθμό συντονισμού και τη στρατηγική σύγκλιση των κρατών-μελών.

7.2 Γεωπολιτικά εμπόδια

Τα γεωπολιτικά εμπόδια συνιστούν έναν από τους πλέον σύνθετους και επίμονους περιοριστικούς παράγοντες για την αποτελεσματική λειτουργία της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Σε αντίθεση με τα καθαρά επιχειρησιακά προβλήματα, τα γεωπολιτικά εμπόδια πηγάζουν από τη δομή του διεθνούς συστήματος, τις πολιτικές εντός ΕΕ, διάφορες διαφοροποιήσεις και τη θέση της στο παγκόσμιο περιβάλλον ασφάλειας.

Κεντρικό γεωπολιτικό πρόβλημα παραμένει η απαίτηση ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, η οποία περιορίζει δραστικά την ταχύτητα και την αποφασιστικότητα της ευρωπαϊκής δράσης. Η ανάγκη συναίνεσης μεταξύ 27 κρατών-μελών με διαφορετικές ιστορικές εμπειρίες, γεωγραφικές απειλητικές αντιλήψεις και στρατηγικές κουλτούρες συχνά οδηγεί σε συμβιβαστικές, ελάχιστες κοινές θέσεις, που δυσχεραίνουν την ανάληψη φιλόδοξων ή προληπτικών πρωτοβουλιών (Riddervold & Rosén, 2023). Ιδιαίτερα σε περιόδους οξείας γεωπολιτικής κρίσης, η θεσμική αυτή ακαμψία μειώνει την αξιοπιστία της ΕΕ ως στρατηγικού δρώντα.

Παράλληλα, οι διαφορετικές στρατηγικές προτεραιότητες των κρατών-μελών αποτελούν σημαντικό γεωπολιτικό εμπόδιο. Τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης τείνουν να εστιάζουν στην αποτροπή της Ρωσίας και στην ενίσχυση του ΝΑΤΟ, ενώ τα κράτη του Νότου προτάσσουν την αστάθεια στη Μεσόγειο, τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή. Άλλα κράτη-μέλη, όπως η Γαλλία, προωθούν μια πιο φιλόδοξη αντίληψη στρατηγικής αυτονομίας, ενώ χώρες όπως η Πολωνία ή τα Βαλτικά κράτη παραμένουν επιφυλακτικές απέναντι σε κάθε πρωτοβουλία που θα μπορούσε να αποδυναμώσει τον διατλαντικό δεσμό (Biscop & Coelmont, 2023). Η έλλειψη ενιαίας αντίληψης απειλών δυσχεραίνει τη διαμόρφωση συνεκτικής στρατηγικής και επηρεάζει άμεσα την κατεύθυνση και το εύρος των αποστολών ΚΠΑΑ.

Σημαντικό γεωπολιτικό περιορισμό αποτελεί, επίσης, ο ανταγωνισμός και η αλληλεξάρτηση με άλλους διεθνείς δρώντες ασφάλειας, πρωτίστως το ΝΑΤΟ και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρά τις επανειλημμένες διακηρύξεις περί συμπληρωματικότητας ΕΕ-ΝΑΤΟ, στην πράξη η ΚΠΑΑ λειτουργεί συχνά σε ένα περιβάλλον όπου ο πρωταγωνιστικός ρόλος του ΝΑΤΟ, ιδίως μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, περιορίζει το περιθώριο αυτόνομης ευρωπαϊκής δράσης.

Συγκεκριμένα, η ενίσχυση του NATO μετά το 2022, αν και ενδυνάμωσε τη συλλογική άμυνα της Ευρώπης, ανέδειξε ταυτόχρονα τη δομική εξάρτηση της ΕΕ από τις αμερικανικές στρατιωτικές δυνατότητες (Ratti, 2023).

Πέραν του διατλαντικού πλαισίου, η ΚΠΑΑ επηρεάζεται και από την αυξανόμενη γεωπολιτική πίεση που ασκούν αναθεωρητικές δυνάμεις, όπως η Ρωσία και η Κίνα. Η Ρωσία αμφισβητεί ευθέως το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλειας, ενώ η Κίνα επεκτείνει σταδιακά την παρουσία της σε περιοχές στρατηγικού ενδιαφέροντος για την ΕΕ, όπως η Αφρική και η Ανατολική Μεσόγειος. Η αδυναμία της ΕΕ να αντιδράσει ενιαία και αποφασιστικά σε αυτό το πολύπλοκο περιβάλλον περιορίζει την αποτελεσματικότητα της ΚΠΑΑ και ενισχύει την αντίληψη της Ένωσης ως «κανονιστικού» και όχι στρατηγικού δρώντα (Meijer & Brooks, 2024).

Η υιοθέτηση της Στρατηγικής Πυξίδας (Strategic Compass, 2022) σηματοδότησε μια προσπάθεια αντιμετώπισης αυτών των γεωπολιτικών προκλήσεων, θέτοντας πιο σαφείς στόχους για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ικανότητας δράσης, της ανθεκτικότητας και των εταιρικών σχέσεων. Ωστόσο, η επιτυχία της Στρατηγικής Πυξίδας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση των κρατών-μελών και τη δυνατότητα υπέρβασης των υφιστάμενων γεωπολιτικών διαιρέσεων (Sabatino et al., 2023).

Κατά συνέπεια, τα γεωπολιτικά εμπόδια της ΚΠΑΑ αντανakλούν τις εγγενείς αντιφάσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της ασφάλειας: η ΕΕ επιδιώκει να αναδειχθεί σε αυτόνομο στρατηγικό δρώντα, αλλά παραμένει περιορισμένη από εσωτερικές διαφωνίες και εξωτερικές εξαρτήσεις. Η αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη μελλοντική αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία των αποστολών ΚΠΑΑ.

7.3 Διοικητικές κωλυσιεργίες

Οι διοικητικές κωλυσιεργίες συνδέονται άμεσα με τη θεσμική πολυπλοκότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών μηχανισμών που συμμετέχουν στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας . Η ανάγκη συντονισμού πολλαπλών θεσμικών οργάνων —όπως το Συμβούλιο της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS), και οι στρατιωτικές και πολιτικές δομές της CSDP— δημιουργεί πολυεπίπεδες και χρονοβόρες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, οι οποίες αναπόφευκτα

επιβραδύνουν τόσο την ενεργοποίηση όσο και την υλοποίηση των αποφάσεων για αποστολές. Αυτή η διοικητική πολυπλοκότητα συμβάλλει σε καθυστερήσεις κατά τον σχεδιασμό και την οργάνωση αποστολών, καθώς και σε δυσκολίες στην ευθυγράμμιση των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων, όπου το ευρωπαϊκό σύστημα αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις στην παραγωγή συνεκτικών και ταχυσκίνητων αποφάσεων σε περιόδους κρίσης (Smith, 2023).

Επιπρόσθετα, η διαχείριση της γνώσης και η διαδικασία εφαρμογής αλλαγών βάσει προηγούμενων εμπειριών εντός της CSDP παραμένει δομικά προβληματική. Παρά την ύπαρξη δομών όπως το Integrated Approach for Security and Peace Directorate (ISPD), οι μηχανισμοί για συστηματική αποτίμηση και ενσωμάτωση διδαγμένων μαθημάτων από προηγούμενες αποστολές είναι ακόμα περιορισμένοι. Το γεγονός αυτό υπονομεύει τη συλλογική θεσμική μάθηση και την ικανότητα βελτίωσης μελλοντικών επιχειρησιακών σχεδιασμών, καθώς η CSDP λειτουργεί περισσότερο ως δίκτυο πολιτικής διαπραγμάτευσης μεταξύ κρατών-μελών παρά ως συγκεντρωμένος μηχανισμός θεσμικής μάθησης και αξιολόγησης (Practices of Learning Lessons in the CSDP, 2022).

Στον αντίποδα με πιο θεωρητικές ή στατικές προσεγγίσεις, πρόσφατη εμπειρική έρευνα που εστιάζει στην καθημερινή λειτουργία των αποστολών της CSDP αναδεικνύει σημαντικά διοικητικά εμπόδια. Αυτά περιλαμβάνουν συνεχιζόμενες δυσλειτουργίες στη διακυβέρνηση και τη διοικητική διαχείριση των αποστολών, καθώς και την ανάγκη βελτίωσης των κανονιστικών και επιχειρησιακών πλαισίων ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη ταχύτητα και αποτελεσματικότητα στην υλοποίηση των εντολών (Implementing CSDP missions, 2023).

Τέλος, η έννοια της «αποτυχίας προς τα εμπρός» (*failing forward*) στην εξέλιξη της CSDP καταδεικνύει ότι η ΕΕ συχνά αδυνατεί να μετατρέψει τις εμπειρίες προηγούμενων κρίσεων σε ουσιαστικές θεσμικές και επιχειρησιακές βελτιώσεις. Αντί για ριζική μεταρρύθμιση, παρατηρείται σταδιακή προσαρμογή που αναπαράγει υφιστάμενες αδυναμίες, ενισχύοντας τη διοικητική ακαμψία και καθυστερώντας την εφαρμογή νέων στρατηγικών προσεγγίσεων (Howorth, 2021).

Είναι εύκολα κατανοητό ότι οι διοικητικές κωλυσιεργίες δεν αποτελούν απλώς προσωρινές δυσλειτουργίες, αλλά ενσωματωμένα χαρακτηριστικά ενός θεσμικού πλαισίου που συνδυάζει πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, διακυβερνητική λήψη

αποφάσεων και ανεπαρκείς μηχανισμούς θεσμικής μάθησης — παράγοντες που περιορίζουν σοβαρά την ικανότητα της ΕΕ να ανταποκρίνεται με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα στις σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας.

7.4. Προτάσεις διοικητικών μεταρρυθμίσεων

Η δημιουργία ενός μόνιμου, θεσμοθετημένου μηχανισμού διυπουργικού συντονισμού για θέματα ΚΕΠΠΑ κρίνεται απαραίτητη για την ενίσχυση της διοικητικής συνοχής και της αποτελεσματικότητας της ελληνικής συμμετοχής στις ευρωπαϊκές αποστολές. Ο μηχανισμός αυτός θα μπορούσε να λειτουργεί υπό τον συντονισμό του Υπουργείου Εξωτερικών, με τη συμμετοχή των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας, Προστασίας του Πολίτη και άλλων συναρμόδιων φορέων, συμβάλλοντας στη μείωση του κατακερματισμού αρμοδιοτήτων και στη βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων (Pollitt & Bouckaert, 2017).

Επιπλέον, η συστηματική εκπαίδευση στελεχών της δημόσιας διοίκησης σε ζητήματα ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ αποτελεί κρίσιμο παράγοντα επιτυχίας. Προτείνεται η ανάπτυξη εξειδικευμένων προγραμμάτων κατάρτισης, σε συνεργασία με ευρωπαϊκούς θεσμούς (όπως το European Security and Defence College), τα οποία θα ενισχύσουν τη θεσμική μνήμη και την επιχειρησιακή ετοιμότητα του ανθρώπινου δυναμικού (Smith, 2017). Η επένδυση στην εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με την ποιότητα της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στον τομέα της ασφάλειας.

Παράλληλα, η απουσία μιας συνεκτικής και μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής για τη συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ περιορίζει την αποτελεσματικότητα της ελληνικής συμβολής. Η εκπόνηση μιας τέτοιας στρατηγικής, ευθυγραμμισμένης με τη Στρατηγική Πυξίδα της ΕΕ, θα επέτρεπε καλύτερη ιεράρχηση προτεραιοτήτων, ορθολογική κατανομή πόρων και μεγαλύτερη προβλεψιμότητα στη διοικητική προετοιμασία (European Union, 2022). Μείζονος σημασίας είναι και η ενίσχυση της λογοδοσίας και της αξιολόγησης των ελληνικών συμμετοχών στις αποστολές ΚΕΠΠΑ αποτελεί βασικό στοιχείο σύγχρονης δημόσιας διοίκησης. Προτείνεται η καθιέρωση τυποποιημένων μηχανισμών αξιολόγησης προ και μετά της αποστολής, οι οποίοι θα επιτρέπουν την αποτύπωση καλών πρακτικών και αδυναμιών, συμβάλλοντας στη συνεχή βελτίωση της διοικητικής απόδοσης (Moser, C., 2020).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ελλάδα θα μπορούσε να υποστηρίξει ενεργότερα την εμβάθυνση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στον τομέα της ασφάλειας, προωθώντας μεγαλύτερη θεσμική συνοχή μεταξύ εθνικών διοικήσεων και ευρωπαϊκών οργάνων. Η ενίσχυση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EEAS) και η καλύτερη διασύνδεσή της με τις εθνικές διοικήσεις μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των αποστολών ΚΕΠΠΑ (EEAS, 2016).

Τέλος, προτείνεται η συστηματική ενσωμάτωση της διάστασης της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας στον ευρύτερο σχεδιασμό των διοικητικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα. Η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται ως απομονωμένα πεδία, αλλά ως τομείς που επηρεάζονται άμεσα από την ποιότητα της δημόσιας διοίκησης και τις διοικητικές ικανότητες του κράτους, αφού η ικανότητα υλοποίησης στρατηγικών αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο εξαρτάται από το κατά πόσο η διοίκηση διαθέτει τις απαραίτητες δεξιότητες, πόρους και θεσμικά εργαλεία. Ιδιαίτερης σημασίας είναι ότι η διοικητική ικανότητα αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχία πολιτικών σε πολλά επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της εξωτερικής πολιτικής, καθώς επηρεάζει τη διατύπωση πολιτικών, τον συντονισμό φορέων και την υλοποίηση δράσεων στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας και της ασφάλειας των κρατών.

Συνεπώς, η ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και η διασύνδεση των μεταρρυθμίσεων με τους στόχους της ΚΕΠΠΑ μπορεί να συμβάλλει στην καλύτερη προετοιμασία και αποτελεσματικότητα των ελληνικών συμμετοχών σε αποστολές, καθώς και στην ενίσχυση της συνολικής πολιτικής συνοχής και προβλεψιμότητας. (Peters, 2015). Εύκολα εξάγεται το συμπέρασμα ότι η σημασία της διοικητικής ικανότητας στη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών και εν γένει η ανάγκη για ισχυρές διοικητικές δομές στα κράτη συμβάλλουν στην ισχυροποίηση τους και στην άσκηση μίας πιο αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής.

Συμπεράσματα

Η παρούσα διατριβή έχει ως κύριο στόχο την εξέταση της συμβολής της Ελλάδας στις αποστολές Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), με έμφαση στη διοικητική προετοιμασία, την πρακτική υλοποίηση και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική δημόσια διοίκηση. Τα ευρήματα αναδεικνύουν μια πολυδιάστατη εικόνα, στην οποία η Ελλάδα εμφανίζεται ως ενεργός και σταθερός εταίρος των ευρωπαϊκών αποστολών, ενώ ταυτόχρονα αποκαλύπτονται σημαντικές αδυναμίες που σχετίζονται με τη δομή, τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα των διοικητικών μηχανισμών.

Στο επίπεδο της **διοικητικής προετοιμασίας**, η Ελλάδα έχει αναπτύξει θεσμικά πλαίσια και διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επιτρέπουν τη συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ. Η ύπαρξη διακλαδικών δομών συνεργασίας μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών, Άμυνας και άλλων συναρμόδιων φορέων έχει βελτιώσει την ικανότητα του κράτους να οργανώνει, να συντονίζει και να παρακολουθεί τη συμμετοχή της χώρας. Παράλληλα, η εκπαίδευση και η κατάρτιση του προσωπικού, όπως και η στρατηγική κατανομή των οικονομικών και υλικοτεχνικών πόρων, αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την προετοιμασία και την επιτυχία των αποστολών (Howorth, 2014). Ωστόσο, η έρευνα ανέδειξε ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει προβλήματα, όπως η έλλειψη ενιαίας εθνικής στρατηγικής συμμετοχής, η περιορισμένη θεσμική μνήμη και η ανάγκη για πιο συστηματική αξιολόγηση των διαδικασιών. Η γραφειοκρατία και ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων επιβραδύνουν την ικανότητα ταχείας ανταπόκρισης στις ευρωπαϊκές απαιτήσεις.

Στην **πρακτική υλοποίηση των αποστολών**, η Ελλάδα έχει αποδείξει ότι διαθέτει ικανό ανθρώπινο δυναμικό και εμπειρία σε στρατιωτικές και πολιτικές αποστολές, προσφέροντας εξειδικευμένο προσωπικό και υποδομές υποστήριξης. Οι ελληνικές συμμετοχές έχουν συμβάλει στην ενίσχυση της συνοχής των αποστολών και στη βελτίωση της συνεργασίας με άλλες χώρες-μέλη. Παράλληλα, η εμπειρία από προηγούμενες αποστολές καταδεικνύει την ανάγκη για βελτιωμένο συντονισμό και ευελιξία, καθώς οι εθνικές διαδικασίες συχνά δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις απαιτήσεις πολυεπίπεδων ευρωπαϊκών δομών. Επιπλέον, η έλλειψη τυποποιημένων διαδικασιών αξιολόγησης περιορίζει την ικανότητα αναγνώρισης καλών πρακτικών και αντιμετώπισης αδυναμιών σε μελλοντικές αποστολές (Smith, 2017).

Η μελέτη των **προκλήσεων** έδειξε ότι η αποτελεσματική συμμετοχή της Ελλάδας απαιτεί ενίσχυση των διοικητικών ικανοτήτων, θεσμοθέτηση μόνιμων μηχανισμών διυπουργικού συντονισμού και επένδυση σε συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού. Επιπρόσθετα, η προσαρμογή στις απαιτήσεις πολυεπίπεδης ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και η ενίσχυση των διαδικασιών αξιολόγησης και λογοδοσίας αποτελούν κρίσιμες προϋποθέσεις για τη βιώσιμη συμμετοχή στις αποστολές ΚΕΠΠΑ (Σταυρίδης & Ιωακειμίδης, 2013). Η εμπειρία της Ελλάδας αναδεικνύει ότι η εθνική διοικητική ικανότητα δεν αποτελεί μόνο θέμα εσωτερικής οργάνωσης, αλλά συνδέεται άμεσα με την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και της ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφάλειας.

Εν κατακλείδι, η διατριβή επιβεβαιώνει ότι η Ελλάδα διαθέτει τα απαραίτητα θεσμικά και οργανωτικά εφόδια για να συμμετάσχει αποτελεσματικά στις αποστολές ΚΕΠΠΑ, αλλά απαιτείται συστηματική ενίσχυση της διοικητικής ετοιμότητας και στρατηγικού προγραμματισμού. Η υιοθέτηση προτάσεων πολιτικής όπως η θεσμοθέτηση μόνιμου μηχανισμού συντονισμού, η εκπόνηση εθνικής στρατηγικής συμμετοχής, η ανάπτυξη εξειδικευμένης εκπαίδευσης και η βελτίωση της πολυεπίπεδης ευρωπαϊκής διακυβέρνησης μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της ελληνικής συμβολής και στην προώθηση μιας συντονισμένης, αποτελεσματικής και βιώσιμης ευρωπαϊκής εξωτερικής δράσης.

Τα συμπεράσματα αυτά συνδέουν τη θεωρητική συζήτηση για τη δημόσια διοίκηση και την εξωτερική πολιτική με πρακτικές κατευθύνσεις, προσφέροντας χρήσιμα εργαλεία για την ενίσχυση της ελληνικής συμμετοχής στις ευρωπαϊκές αποστολές ασφάλειας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ΚΕΠΠΑ.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- 1) Balfour, R., Carta, C., & Raik, K. (2015). The European External Action Service and national foreign ministries: Convergence or divergence? Routledge.
- 2) Béraud-Sudreau, L., & Pannier, A. (2021). The European Defence Fund: Key Issues and Controversies. IFRI.
- 3) Bergmann, J., & Kempin, R. (2022). The EU's security and defence policy after Lisbon: From CSDP missions to strategic autonomy. German Institute for International and Security Affairs (SWP Research Paper).
- 4) Bickerton, C. J., Irondelle, B., & Menon, A. (2011). Security co-operation beyond the nation-state: The EU's Common Security and Defence Policy. *Journal of Common Market Studies*, 49(1), 1–21
- 5) Biscop, S. (2019). European defence: Give PESCO a chance. *Survival*, 60(3), 161–180.
- 6) Biscop, S. (2023). European strategy in the 21st century: New future for old power. London & New York: Routledge
- 7) Biscop, S. (2023). European defence: From ambition to action. Brussels: Egmont – Royal Institute for International Relations.
- 8) Biscop, S., & Coelmont, J. (2023). Europe's strategic responsibility: Rebuilding Europe's ability to act. Egmont Institute.
- 9) Blockmans, S., & Cross, M. K. D. (2022). European foreign policy in times of crisis. Palgrave Macmillan.
- 10) Borrell, J., & European External Action Service (EEAS). (2022). A Strategic Compass for Security and Defence. Brussels
- 11) Brzozowski, A. (2022). Strategic autonomy: Europe's capacity to act. European Union Institute for Security Studies Brief, EUISS.
- 12) Bryman, A. (2016). Social research methods (5th ed.). Oxford University Press.
- 13) Christiansen, T., Jørgensen, K. E., & Wiener, A. (2016). The European Union as a foreign policy actor. Oxford University Press.
- 14) Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (4th ed.). SAGE Publications.
- 15) Devuyt, Y. (2016). The European Council and the CFSP after the Lisbon Treaty. *Journal of European Integration*,
- 16) Economides, S. (2018). Greece and the EU's security role in the Eastern Mediterranean. In S. Economides & J. Sperling (Eds.), *EU security strategies: Extending the EU system of security governance* (pp. 145–162). London: Routledge.

- 17) Featherstone, K. (2011). The Greek sovereign debt crisis and EMU: A failing state in a skewed regime. *Journal of Common Market Studies*, 49(2), 193–217.
- 18) Fiott, D. (2018). The PESCO Dilemma: Navigating Between Efficiency and Inclusiveness. European Union Institute for Security Studies (EUISS).
- 19) Fiott, D. (2020). European defence and PESCO. EU Institute for Security Studies
- 20) Fiott, D. (2020). Unfinished business? PESCO and the quest for European defence. Paris: EU Institute for Security Studies (EUISS Chaillot Paper No. 161)
- 21) Flick, U. (2018). An introduction to qualitative research (5th ed.). SAGE Publications.
- 22) Floros, C. (2020). Greece's institutional framework for security policy. *Hellenic Review of Political Science*, 59, 65–84.
- 23) Gyarmati-Szijj, D., & Rada, P. (2024). Strategic autonomy of the EU in the light of CSDP and the changing world order. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 21(02), 46–59.
- 24) Howorth, J. (2022). Strategic autonomy and EU–NATO cooperation. *Journal of European Integration*, 44(7), 889–904.
- 25) Gourlay, C. (2013). European Union procedures and resources for crisis management. *International Peacekeeping*, 20(2), 201–216.
- 26) Grevi, G., Helly, D., & Keohane, D. (2009). European Security and Defence Policy: The first ten years. EU Institute for Security Studies.
- 27) Gross, E., & Juncos, A. E. (2011). EU conflict prevention and crisis management: Roles, institutions and policies. Routledge.
- 28) Hatzigeorgopoulos, M. (2020). Civil–military cooperation and EU missions: The Greek experience. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(4), 512–528.
- 29) Howorth, J. (2014). Security and defence policy in the European Union (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- 30) Hill, C., & Smith, M. (2011). International relations and the European Union (2nd ed.). Oxford University Press.
- 31) Ioannides, I., & Tziarras, Z. (2020). The geopolitics of the Eastern Mediterranean: Greek and EU perspectives. *Mediterranean Politics*, 25(4), 505–528
- 32) Jones, S. (2007). The EU and crisis management. Routledge.
- 33) Juncos, A. E. (2018). EU civilian crisis management: Achievements, challenges and lessons. *Journal of European Integration*, 40(5), 599–615.
- 34) Juncos, A. E. (2022). EU foreign and security policy. London: Palgrave Macmillan.

- 35) Juncos, A. E., & Pomorska, K. (2023). The EU's security and defence after Ukraine: Adaptation without transformation? *Journal of Common Market Studies*, 61(6), 1465–1482
- 36) Karjalainen, T., & Savoranta, V. (2021). The EU's Strategic Approach to CSDP Interventions: Building a Tenet From Praxis. Finnish Institute of International Affairs (FIIA Analysis).
- 37) Kariotis, T., & Tsakonas, P. (2022). Greek security policy in an era of geopolitical competition. *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(3), 357–374.
- 38) Katsourides, Y., & Koukoulis, T. (2019). Small states and EU foreign policy: The case of Greece and Cyprus. *Southeast European and Black Sea Studies*, 19(3), 357–375.
- 39) Keukeleire, S., & Delreux, T. (2014). *The foreign policy of the European Union* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.
- 40) Koliopoulos, G. (2020). *Diplomacy and European security: Greek perspectives*. Athens: National Centre for Public Administration Research.
- 41) Koops, J. A. (2017). *The European Union's evolving approach to crisis management*. Oxford: Oxford University Press.
- 42) Koutrakos P., (2019). The EU Common Security and Defence Policy. *European Journal of International Law*, 24(4), 1257–1280.
- 43) Longhurst, K. (2021). Strategic culture and capability development in Europe. *Journal of Strategic Studies*, 44(6), 855–879.
- 44) Mälksoo, M. (2023). Strategic autonomy as a security imaginary for Europe. *Journal of Common Market Studies*, 61(3), 789–805.
- 45) Meijer, H., & Brooks, S. (2024). Great power competition and European security. *International Security*, 48(2), 7–41.
- 46) Merlingen, M., & Ostrauskaite, R. (2006). *European Union peacebuilding and policing*. Routledge.
- 47) Meyer, C. O., & Weinlich, S. (2016). *The external action of the European Union*. Palgrave Macmillan.
- 48) Meyer, C. O., & Ringmose, J. (2020). Learning the lessons of CSDP missions. *European Security*, 29(4), 467–486.
- 49) Moser, C. (2020). *Accountability in EU security and defence: The law and practice of peacebuilding*. Oxford University Press.
- 50) Nováky, N. (2023). European defence integration and military interoperability after Ukraine. *EUISS Brief*.
- 51) Panagiotou, R. (2021). Energy security and geopolitics in the Eastern Mediterranean. *Mediterranean Politics*, 26(2), 250–270.

- 52) Pantelidis, P. (2022). The role of Greece in EU security governance. *European Security Journal*, 31(2), 210–229.
- 53) Papadopoulos, A. (2021). Greece and the Common Security and Defence Policy: Administrative capacities and challenges. *Mediterranean Politics*, 26(5), 560–578.
- 54) Papadopoulos, A. (2022). Greece and EU security missions: Financial and administrative challenges. *Mediterranean Politics*, 27(4), 512–529.
- 55) Peters, B. G. (2015). Policy capacity in public administration. *Policy and Society*.
- 56) Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public management reform: A comparative analysis – Into the age of austerity* (4th ed.). Oxford University Press.
- 57) Ratti, L. (2023). NATO and the CSDP after the Ukraine War: The End of European Strategic Autonomy? *Canadian Journal of European and Russian Studies*, 16(2), 73–89.
- 58) Riddervold, M., & Rosén, G. (2019). Trick and treat: How the EU uses norms to defend interests. *Journal of European Public Policy*, 26(2), 158–177.
- 59) Riddervold, M., & Rosén, G. (2023). The EU's foreign policy in times of crisis. *Journal of European Integration*.
- 60) Sabatino, E., Marrone, A., & Fiott, D. (2023). Emerging disruptive technologies and the European Union's quest for strategic autonomy in security and defence. *Istituto Affari Internazionali (IAI) Commentary*.
- 61) Smith, M. E. (2013). The European External Action Service and the security–development nexus: organizing for effectiveness or incoherence? *Journal of European Public Policy*, 20(9), 1299–1315
- 62) Smith, M. E. (2017). *Europe's Common Foreign and Security Policy: Between diplomacy and defence*. Cambridge University Press.
- 63) Smith, M. E. (2023). *The European Union's foreign policy in a changing world*. Cambridge: Polity Press
- 64) Spanou, C. (2020). State capacity and administrative reform in Greece. *Public Policy and Administration*, 35(1), 3–20.
- 65) Tocci, N. (2021). *European strategic autonomy: What it is, why we need it, how to achieve it*. Rome: Istituto Affari Internazionali (IAI).
- 66) Tocci, N. (2023). *European strategic responsibility after Ukraine*. Rome: Istituto Affari Internazionali (IAI).
- 67) Tsakonas, P. (2010). *Greece's security policy in the post-Cold War era*. Springer.
- 68) Tsakonas, P. (2019). *Greece's security challenges and foreign policy*. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP)
- 69) Vanhoonacker, S., & Pomorska, K. (2013). The European External Action Service and agenda-setting in European foreign policy. *Journal of European Public Policy*, 20(9), 1316–1331. <https://doi.org/10.1080/13501763.2012.758446>

Ελληνόγλωσση

- 1) Σταυρίδης, Σ., & Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2013). *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτικές, θεσμοί και στρατηγικές*. Εκδόσεις Πατάκη.
- 2) Ifantis, K. (2014). Η Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Στο Κ. Υφαντής (Επιμ.), *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και ελληνική εξωτερική πολιτική* (σσ. 85–110). Εκδόσεις Ποιότητα.
- 3) Business Daily. (2025, 12 Ιανουαρίου). Η Κομισιόν ενέκρινε δάνεια 787,7 εκατ. ευρώ για την Ελλάδα μέσω SAFE.
https://www.businessdaily.gr/oikonomia/158273_i-komision-enekrine-daneia-78767-ekata-eyro-gia-tin-ellada-meso-safe
- 4) Dnews. (2025, 10 Ιανουαρίου). Η Ελλάδα καταθέτει επίσημα την πρότασή της για ένταξη στον ευρωπαϊκό μηχανισμό SAFE.

Λοιπές πηγές

- 1) Consilium. (2023). CSDP missions and operations. Brussels: Council of the European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>
- 2) Council of the European Union. (2023). The Council of the European Union – overview. European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>
- 3) European Commission. (2022). European Defence Fund: Supporting Europe’s strategic autonomy and industrial base. Brussels.
- 4) European Commission. (2023). SAFE – Security Action for Europe: Overview. European Union. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/safe-security-action-europe_en
- 5) European Council. (2022). Strategic Compass. Brussels.
- 6) European Defence Agency (EDA). (2023). Defence Data Report 2022. Brussels.
- European External Action Service (EEAS). (2023). Implementing the Strategic Compass for Security and Defence.
- 7) European External Action Service. (2022). *CSDP missions and operations*. <https://www.eeas.europa.eu>
- 8) European External Action Service. (2016). Shared vision, common action: A stronger Europe – A global strategy for the European Union’s foreign and security policy. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- 9) European External Action Service. (n.d.). Common Foreign and Security Policy (CFSP). <https://www.eeas.europa.eu>
- 10) European Parliament. (n.d.). Common Security and Defence Policy (CSDP). Fact Sheet. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/common-security-and-defence>

- 11) European External Action Service. (2016). Shared vision, common action: A stronger Europe – A global strategy for the European Union’s foreign and security policy. European Union.
- 12) EEAS (European External Action Service). (2023). EU CSDP missions and operations – facts and figures.
- 13) European Union. (2022). A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. Council of the European Union.
<https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/strategic-compass-for-security-and-defence/>
- 14) European Union. (2024). Common Foreign and Security Policy (CFSP). Publications Office of the European Union.
- 15) European Union Institute for Security Studies (EUISS). (2023). Professional military education and EU strategic culture. Paris.
- 16) European Union. (2024). EU policy on training for CSDP (ST-11362-2024). Council of the European Union. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11362-2024-INIT/en/pdf>
- 17) European Union. (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy.
https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
- 18) European External Action Service. (2023). Common Security and Defence Policy (CSDP). https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy-csdp_en
- 19) Hellenic MFA. (2022). Greece and the Common Security and Defence Policy (CSDP) missions. Athens: Ministry of Foreign Affairs
<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopeia-ee/ellada-sten-ee/koine-politike-asphaleias-kai-amunas-kpaa.html>
- 20) Implementing CSDP missions: The daily travails of police experts. (2023). Journal of European Integration.
- 21) Practices of Learning Lessons in the CSDP. (2022). European Centre of Excellence for Civilian Crisis Management.